

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁRSKE KOMBINOVANÉ ŠTÚDIUM

2020-2023

BAKALÁRSKA PRÁCA

Veronika Krbat'ová

Práva menšín v Českej republike

Praha 2023

Vedúci bakalárskej práce: Mgr. Jiří Víšek, Ph. D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2020-2023

BACHELOR THESIS

Veronika Krbat'ová

Minority Rights in Czech Republic

Prague 2023

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Jiří Víšek, Ph. D.

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená bakalárska práca je mojím pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracovala samostatne. Literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri spracovaní čerpala, v práci riadne citujem a sú uvedené v zozname použitých zdrojov.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením svojej práce v univerzitnej knižnici.

V Prahe dňa

.....

Veronika Krbat'ová

Pod'akovanie

Úprimne ďakujem pánovi Mgr. Jiřímu Víškovi, Ph. D. za jeho čas a predovšetkým za odborné rady a cenné pripomienky vďaka ktorým prispel k vypracovaniu tejto bakalárskej práce.

Anotácia

Predložená bakalárska práca kladie dôraz na menšiny v Českej republike, ich práva a povinnosti. Sekundárne sa práca zameriava aj na rasizmus, konkrétne národnostné menšiny, ich problémy a tiež akým spôsobom sú chránené. Práva menšín sú súčasťou ľudských práv a umožňujú menšinám zachovávať a rozvíjať svoju identitu, plnú rovnosť, ochranu pred asimiláciou, plné využitie ich potenciálu, možnosť rozhodovať o sebe a o veciach, ktoré sa ich týkajú, môžu si žiť svoj život šťastne a slobodne. Diverzitu jednotlivých menšín v náboženstve, kultúre, či jazyku treba brať ako pozitívny prínos do spoločnosti. Autorka tejto bakalárskej práce sa bližšie pozrie aj do problematiky, ako je diskriminácia a rasizmus, ktoré sú s právami menšín často spájané.

Kľúčové slová

Česká republika, diskriminácia, národnostná menšina, práva menšín, práva a povinnosti, problémy menšín, Rámcový dohovor, rasizmus.

Annotation

The submitted bachelor's thesis emphasizes minorities in the Czech Republic, their rights and obligations. Secondly, the work also focuses on racism, specifically national minorities, their problems and also how they are protected. Minority rights are part of human rights and allow minorities to preserve and develop their identity, full equality, protection from assimilation, full use of their potential, the opportunity to make decisions about themselves and the things that concern them, they can live their lives happily and freely. The diversity of individual minorities in religion, culture, or language should be taken as a positive contribution to society.

Keywords

Czech Republic, discrimination, Framework Convention, national minority, minority rights minority problems, rights and obligations, racism.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O MENŠINÁCH ŽIJÚCICH V ČESKEJ REPUBLIKE	9
1.1 Základná terminológia	11
1.2 Ústavný zákon.....	13
1.3 Antidiskriminačný zákon	15
2 VNÚTROŠTÁTNA PRÁVNA OCHRANA NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN	16
2.1 Listina základných práv a slobôd.....	17
2.2 Charakteristika slovenskej menšiny v Českej republike.....	18
2.3 Problémy v školstve.....	20
2.4 Štruktúra Ústavy Českej republiky	22
3 INŠTITUCIONÁLNA OCHRANA NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN	24
3.1 Ochrana národnostných menšín podľa dokumentov OSN.....	26
3.2 Rámcový dohovor o ochrane národnostných menšín	28
4 EURÓPSKA A MEDZINÁRODNÁ OCHRANA NÁRODNOSTNÝCH A ETNICKÝCH MENŠÍN	32
4.1 Priestupkové právo a jeho vzťah k iným správnym deliktom	33
4.2 Ochrana príslušníkov národnostných menšín pred diskrimináciou	34
4.3 Štruktúra Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov	35
5 RIZIKOVÉ VZŤAHY K PRÍSLUŠNÍKOM NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN ...	39
5.1 Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie	41
6 PRÍKLADY DOBREJ A ZLEJ PRAXE	42
6.1 Ako lepšie pracovať s príslušníkmi národnostných menšín	44
ZÁVER	48
ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV	50
ZOZNAM SKRATIEK	54
ZOZNAM OBRÁZKOV	55

ÚVOD

Autorka si vybrala túto tému vzhľadom k tomu, že ju táto problematika vždy zaujímala a stretávala sa v živote s rôznymi situáciami, kedy mala pocit nespravodlivosti pre určité menšiny vo svete, ako aj v Českej republike a práve touto prácou by chcela nato poukázať. Spoločnosť obvykle zahŕňa rôzne menšiny. Každý človek patrí k menšine, aj keď si to možno ani neuvedomuje. Samozrejme nie je podmienkou, aby človek patril iba k jednej menšine, je možné patriť k viacerým menšinám súčasne. Nie však pre každého je život v zahraničí jednoduchý, tak ako veľa z nás to nemá jednoduché ani celkovo v živote. Navyše byrokracia, vláda a aj naši spoluobčania to častokrát nezmyselne sťažujú viacerým menšinám. Mnohí ľudia si to začali uvedomovať možno až vďaka aktuálnej situácii na Ukrajine. Nie každý si je vedomý toho, aké všetky práva má v našej krajine.

V bakalárskej práci sa autorka bude zaoberať najmä tým, aké práva menšín sú a aké menšiny a zákony poznáme. Autorka bude do hĺbky rozoberať národnostné a etnické menšiny a všetky okolité náležitosti, či už historické, ich štruktúru, či vývoj. Práca je rozdelená do šiestich kapitol. V prvej kapitole sa zameria na základné informácie o menšinách žijúcich v Českej republike, kde v rámci toho bude rozoberaný aj ústavný a antidiskriminačný zákon. V druhej kapitole sa presunie autorka na problémy jednotlivých menšín, ich bližšiu charakteristiku a rasizmus. V tretej a štvrtej kapitole sa autorka povie inštitucionálnej, európskej a medzinárodnej ochrane národnostných menšín. V piatej kapitole sa spoločne bližšie ponoríme do témy zvanej Rizikové faktory vo vzťahu k príslušníkom národnostných menšín a v poslednej kapitole odznejú príklady dobrej a zlej praxe.

Okrem poukázania na práva jednotlivých menšín a ich postavenie v spoločnosti je cieľom tejto práce aj zvýšiť záujem rôznych menšín o štát, v ktorom žijú, ich ochranu a fungovanie, vzdelanie a zároveň poukázať aj na rasizmus a diskrimináciu, ktoré sú vo svete čím ďalej, tým viac rozšírené a mnohokrát nepovšimnuté. Napriek tomu, že je naša spoločnosť moderná, si stále môžeme všimnúť, že o menšinách sa väčšinou nezvykne hovoriť priateľsky. Zrejme za to môžu zlé skúsenosti obyvateľov s týmito ľuďmi. Aj preto je potrebné rozšíriť túto tému do povedomia našich občanov.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O MENŠINÁCH ŽIJÚCICH V ČESKEJ REPUBLIKE

Pod slovom národnostná alebo národná menšina rozumieme spoločenstvo ľudí rovnakého národa, ktorí žijú v určitom území štátu bez toho, aby boli štátotvorným subjektom. Patrí do sociálno-psychologického druhu menšiny. V prípade etnickej menšiny ide takmer o to isté, až nato, že spoločenstvo ľudí tvorí aspoň rovnaké etnikum. Jedným z najdôležitejších problémov menšinového práva je definícia menšiny, to znamená určiť, ku ktorej časti populácie patria a aké sú definičné znaky, ktoré odlišujú určitú skupinu od zvyšku populácie. Menšina je skupina ľudí, ktorí sa od väčšiny líšia etnikom, náboženstvom, jazykom alebo kultúrou.

To, ako menšinu definujeme, je rozhodujúce vo všetkých následných krokoch, počet zástupcov danej menšiny je dôležitým politickým a právnym argumentom, najmä v situácii, keď menšine priznáva určité práva iba určitý počet členov v rámci mestských častí. Samotná definícia menšiny je preto často veľmi spolitizovaná záležitosť, čo je najzreteľnejšie vidieť v priebehu sčítania. Byť členom národnostnej menšiny je záležitosťou slobodnej voľby, každý má právo slobodne sa rozhodovať o svojej národnosti. Etnická menšina je potom daná objektívnymi znakmi, ktoré sú nezávislé na voľbe človeka. Príslušníkom takýchto menšín sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje aj právo na vzdelanie v ich jazyku, právo využívať svoj jazyk v úradnom styku, vzdelávať sa v ich rodnom jazyku, zúčastňovať sa na rokovaní vecí týkajúcich sa národnostných či etnických menšín. V prípade, že člen menšiny neovláda jazyk, ktorým sa vedie rokovanie, má v tom prípade právo na tlmočníka. Ak ide o základné práva a slobody, priznané Listinou základných práv a slobôd, má na takéto práva nárok akýkoľvek človek bez ohľadu na štátne občianstvo.

V Českej republike žije v súčasnosti až 16 menšín. K piatim najstarším menšinám žijúcich v Českej republike patria Slováci, Rómovia, Židia, Chorváti a Nemci. Ďalej máme menšiny, ktoré sú historicky mladšie, a to konkrétne Ukrajinci, Poliaci, Bielorusi, Rusi, Maďari, Rusíni, Srbi, Albánci, Bulhari, Gréci a Vietnamci. Za národnostnú menšinu

môžeme považovať každého, kto je občanom Českej republiky, ktorý sa hlási k inej národnosti, než českej a prejavuje túžbu byť označovaný za príslušníka národnostnej menšiny spolu s ostatnými, ktorí sa hlásia za rovnakú menšinu.¹

Čo sa týka celkového počtu cudzincov v Českej republike, podľa údajov Riaditeľstva služby cudzineckej polície je počet cudzincov, ktorí sa legálne zdržiavajú v Českej republike koncom roka 2019 takmer 600 000 (celkom 595 881). Naproti tomu v roku 2018 tak vznikol nárast o cca 20 000. 299,5 tisíc cudzincom bol udelený trvalý pobyt a 293,9 tisíc cudzincov pripadalo na prechodný pobyt. Zvyšných 2,5 tisíc sú cudzinci, ktorí v Českej republike dostali azyl.²

Obrázok 1: Obyvateľstvo podľa národnosti

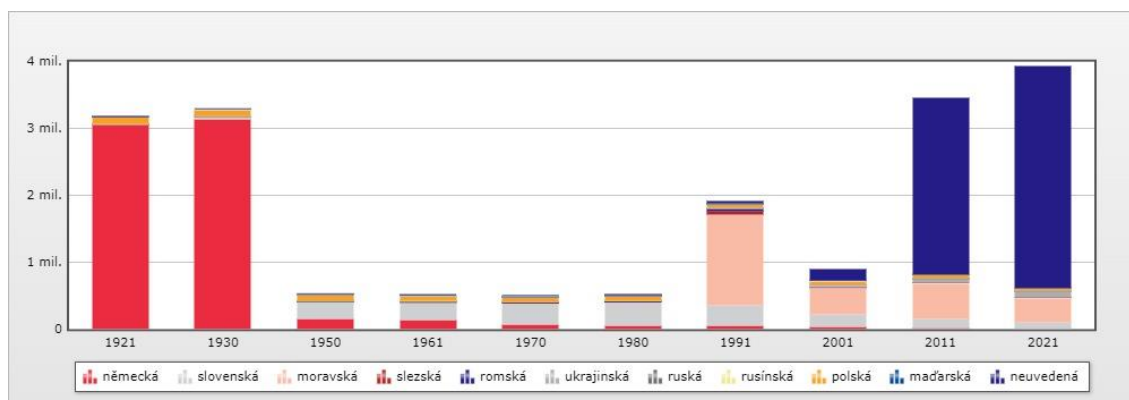
Zdroj³

¹ VLÁDA. *Národnostní menšiny*. [online]. 2023 [cit. 10.01.2023]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/narodnostni-mensiny---uvod-1361/>

² MAREŠOVÁ, J. *Počet cizinců v Česku atakuje hranici 600 tisíc*. [online]. 2021 [cit. 10.02.2023]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2021/04/07/pocet-cizincu-v-cesku-atakuje-hranici-600-tisic>

³ CZSO. *Obyvateľstvo podľa národnosti*. [online]. 2021 [cit. 07.02.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/narodnost>

Obrázok 2: Obyvateľstvo podľa vybraných národností

Zdroj⁴

Grafy predstavujú obyvateľstvo podľa vybraných národnostných menšín⁵. Z prvého grafu možno vyčítať, že za posledné roky česká národnosť klesá a obmieňa sa o inú. Vzhľadom k okolnostiam, ktoré momentálne hýbu svetom sa predpokladá, že nárast iných menšín pribudne a to konkrétne najviac ukrajinskej menšiny. Predpokladá sa, že koncom roka 2023 bude predstavovať až 16% českej populácie.⁶

1.1 ZÁKLADNÁ TERMINOLÓGIA

V rámci tejto časti práce sú bližšie definované konkrétne pojmy, ktoré súvisia s danou problematikou.

Menšiny delíme na 2 druhy a to **sociálno-psychologické** a **štatistické**. Druhy sociálno-psychologických menšín sa delia ďalej na etnickú menšinu, ktorá je obvykle vymedzená jazykom a kultúrou, národnostnú menšinu, ktorá je úradne uznávanou etnickou menšinou, ďalej náboženskú menšinu, ktorá je určená vyslovene náboženským vyznaniam a nakoniec jazykovú menšinu, pokiaľ nie je zároveň aj menšinou etnickou (napríklad francúzsky a taliansky hovoriaci obyvatelia Švajčiarska).⁷

4 CZSO. *Obyvateľstvo podľa národnosti*. [online]. 2021 [cit. 07.02.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/narodnost>

5 Tamtéž

6 Tamtéž

7 MULTIMEDIAEXPO. *Druhy menšín*. [online]. 2013 [cit. 07.02.2023]. Dostupné z: <http://www.multimediaexpo.cz/mmecz/index.php/Men%C5%A1ina>

Národnostná menšina - Národnostná menšina je právne upravený pojem v zákone č. 273/2001 Zb., ktorý ju definuje ako spoločenstvo ľudí, ktoré musí spĺňať určité znaky. Musia trvalo žiť v Českej republike a byť jej občanmi, musia tiež zdieľať etnické, jazykové a kultúrne znaky odlišné od ostatných obyvateľov štátu, zároveň musia ukázať spoločnú túžbu byť považovaný za menšinový národ s cieľom zachovať a rozvíjať svoju identitu, kultúrne tradície a materinský jazyk. V neposlednej rade musia mať dlhodobý, silný a trvalý vzťah ku komunite žijúcej na území Českej republiky.⁸

Diskriminácia – Diskriminácia je nespravodlivé zaobchádzanie s osobou kvôli jej rase, náboženstvu, pohlaviu alebo iným charakteristikám. Diskriminácia menšín je v Českej republike vážnym problémom. Môže mať mnoho podôb, vrátane nerovného prístupu k vzdelaniu, zamestnaniu a bývaniu. Ide o akúkoľvek formu diskriminácie, vylúčenia, obmedzovania alebo nepriaznivého zaobchádzania na základe rasy, farby pleti, pohlavia alebo národnostného či etnického pôvodu, ktorej účelom alebo dôsledkom je znemožnenie alebo obmedzenie uznávania alebo výkonu ľudských práv a základných slobôd, základ rovnosti v politickej, ekonomickej, sociálnej či inej oblasti verejného života.

Priama diskriminácia - nastáva, keď sa s jednou osobou zaobchádza menej priaznivo ako s inou osobou v podobnom postavení z dôvodu rasy alebo etnického pôvodu.

Nepriama diskriminácia – ide o situáciu, kedy zdanlivo neutrálne ustanovenie, kritérium alebo postup určitým spôsobom znevýhodňuje osoby určitého rasového alebo etnického pôvodu oproti iným osobám, pokiaľ príslušné ustanovenie, kritérium alebo postup nie sú objektívne odôvodnené, právny účel a prostriedky sú relevantné a nevyhnutné na dosiahnutie tohto cieľa.

Asimilácia – ide o proces, ktorým menšiny prijímajú hodnoty a praktiky väčšinových kultúr. To môže byť kontroverzný problém, pretože zahŕňa opustenie aspektov vlastnej kultúry a identity, aby sa zlúčil s dominantnou kultúrou. Asimilácia vedie k strate kultúrnej rozmanitosti. Je to možné a nie vždy žiaduce.

⁸ ZÁKONYPROLIDI. Zákon č. 273/2001 Sb. ze dne 02.08.2001 *Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů*. In: Sbíрка zákonů České republiky, 2001. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273>

Integrácia - označuje proces integrácie menšín do širšej spoločnosti. To zahŕňa vytváranie rovnakých príležitostí pre menšiny zapojiť sa do všetkých aspektov spoločnosti, vrátane vzdelávania, zamestnania a politiky. Začlenenie je nevyhnutné pre budovanie harmonických a rôznorodých spoločností.

Migrácia – Ide o premiestňovanie sa, alebo aj sťahovanie do inej krajiny. Môže ísť o imigráciu a emigráciu, kde imigrácia znamená príchod do krajiny a emigrácia odchod z nej.

Multikulturalizmus – ide o uznanie a prijatie rôznych kultúr v spoločnosti. Ide o oslavu rozmanitosti a presadzovanie rovnakých práv pre všetkých členov spoločnosti. Multikulturalizmus je dôležitým aspektom vytvárania inkluzívnej a harmonickej spoločnosti.

1.2 ÚSTAVNÝ ZÁKON

Zákon č. 273/2001 Zb. o právach príslušníkov národnostných menšín a o zmene niektorých zákonov patrí pod Ústavný zákon. V Preambule¹ tohto ústavného zákona sa píše: „*Majúc na zreteli vytváranie multikultúrnej spoločnosti a usilujúc sa o harmonické spolužitie národnostných menšín s väčšinovým obyvateľstvom*“. Sprevádzajú ho články 24 a 25 hlavy tretej Listiny základných práv a slobôd a vytvára tak právny rámec národnostnej politiky Českej republiky. Zároveň vymedzuje národnostné menšiny a zabezpečuje výkon práv príslušníkom národnostných menšín. Zásada, ktorá stojí vo vyššie spomenutom 24. článku: „*Príslušnosť ku ktorejkoľvek národnostnej alebo etickej menšine nesmie byť nikomu na ujmu.*“⁹, je veľmi podstatná. Prvý odsek článku 25 stanovuje, že občanom patriacim k národnostným alebo etnickým menšinám je zaručený komplexný rozvoj, najmä právo rozvíjať svoju kultúru spoločne s ostatnými príslušníkmi menšinového národa, právo šíriť a prijímať informácie vo svojom materinskom jazyku a právo na účasť na národnostných združeniach. Upozorňuje tiež, že podrobnosti určuje zákon. Druhý odsek článku 25 uvádza, že občanom patriacim k národnostným a etnickým

9 PSP. *Listina základných práv a svobod.* [online]. 1993 [cit. 27.02.2023]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

menšinám je tiež zaručené právo na vzdelanie vo svojom vlastnom jazyku, právo používať svoj jazyk v úradnom styku a právo podieľať sa na riešení národnostných a etnických menšín. Rozdiel medzi prvým a druhým odsekom je predovšetkým v tom, že práva zaručené v prvom odseku možno uplatňovať alebo domáhať sa bez ďalšieho nátlaku, zatiaľ čo práva uvedené v druhom odseku možno vykonávať iba za určitých podmienok, podľa zákona. Treba však dodať, že v niektorých prípadoch to tak je, v niektorých nie. Národnostné menšiny sa môžu zapájať do správy verejných vecí a mať účasť v kultúrnom, hospodárskom a spoločenskom živote. Na základe toho vláda zriadila orgán nazývaný ako **Rada vlády pre národnostné menšiny**¹⁰, kde jej predsedom je vybraný člen vlády.

Ide o orgán Českej republiky, ktorý rieši otázky týkajúce sa národnostných menšín a ich príslušníkov, sleduje dodržiavanie Ústavy Českej republiky, Listiny základných práv a slobôd, medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách, ktorými je Česká republika viazaná, zákonov a ďalších právnych noriem vo vzťahu k príslušníkom národnostných menšín. Rada vlády pre národnostné menšiny sleduje ďalej plnenie medzinárodných záväzkov Českej republiky v oblasti práv príslušníkov národnostných menšín, najmä tých, ktoré vyplývajú z Rámcovej dohody o ochrane národnostných menšín, Regionálnej charty pre Európsky región, alebo menšinových jazykov a ďalších medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách, ktorými je Česká republika viazaná. Ďalej zaisťuje rozvoj vládnych opatrení týkajúcich sa práv príslušníkov národnostných menšín v Českej republike, pripomienkuje návrhy zákonov, návrhy nariadenia vlády a opatrenia týkajúce sa práv príslušníkov etnických menšín pred predložením vláde. Tiež vydáva odporúčenia vláde alebo ministerstvám alebo iným správny úradom k zaisteniu potrieb príslušníkov etnických menšín, hlavne v oblasti vzdelávania, kultúry a médií, používania materského jazyka, spoločenského a kultúrneho života. Jej úlohou je aj spracovávať pre vládu súhrnnú správu o situácii národnostných menšín v Českej republike, pred jej predložením vláde ju prerokuje a robí ju každoročne v priebehu predchádzajúceho kalendárneho roku. Spolupracuje tiež s orgánmi samosprávnych celkov na zabezpečovaní národnostnej politiky štátu. Navrhuje

10 VLÁDA. *Rada vlády pro národnostní menšiny*. [online]. 2023 [cit. 27.09.2022]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/>

aj rozdeľovanie finančných prostriedkov vynakladaných zo štátneho rozpočtu na podporu aktivít príslušníkov národnostných menšín.

1.3 ANTIDISKRIMINAČNÝ ZÁKON

Česká republika má antidiskriminačný zákon, ktorý chráni ľudí pred diskrimináciou na základe rasy, etnickej príslušnosti, národnosti, náboženstva, pohlavia, veku, sexuálnej orientácie, zdravotného postihnutia a ďalších charakteristík.

Ide o zákon z 23.04.2008 číslo 198/2009, v ktorom stojí: „*Zákon o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov*“. Tento zákon obsahuje príslušné predpisy Európskej únie a presnejšie vymedzuje a zabezpečuje právo na rovnaké zachádzanie s rešpektom a zákaz diskriminácie vo veciach ako práva na zamestnanie, prístup k povolaniu a podnikaniu, prístup k vzdelaniu, priznanie a poskytovanie sociálnych výhod, členstvá a činnosti v odborových organizáciach a profesných komorách a tak ďalej. Tento zákon sa nevzťahuje na právne vzťahy, ktoré súvisia so vstupom a výstupom štátnych príslušníkov tretích zemí.¹¹

¹¹ ZÁKONYPROLIDI. Zákon č. 198/2009 Sb., zo dňa 23.04.2008 *Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)*. In: Sbíрка zákonů České republiky, 2008. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-198>

2 VNÚTROŠTÁTNA PRÁVNA OCHRANA NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

Žiaľ, rasizmus stále viac vládne vo svete a tým pádom sa veľakrát stáva, že mnoho menšín nato dopláca čoraz viac. Či už ide o fyzickú šikanu, alebo psychickú, ani jedno z nich nie je akceptovateľné. Veľa ľudí má predsudky voči ostatným. O to viac, ak nie sú narodení v tom istom štáte, v ktorom aktuálne žijú. Môžeme to vnímať aj pri aktuálnej situácii na Ukrajine, kedy veľa obyvateľov potrebovalo rýchlo migrovať do Českej a Slovenskej republiky a naše krajiny sa náhle rozdelili na dve skupiny. Samozrejme, každý chce pomôcť občanom v núdzi, no akonáhle pribúdalo stále viac a viac migrantov, niektorým ľuďom to začalo vadieť a prestali im pomáhať. Naopak, stále viac a viac ľudí sa snažilo pomôcť či už vlastným príbytkom, odvozom, stravou a podobne a snaží sa o to aj dodnes.

Ľudské práva možno v zásade definovať ako práva, ktoré sú nám vlastné a bez ktorých by sme ako ľudské bytosti nemohli žiť. Ľudské práva a základné slobody nám umožňujú rozvíjať a plne využívať naše ľudské vlastnosti, intelekt, zručnosti a vedomie k napĺňaniu našich duchovných a iných potrieb. Ľudské práva vychádzajú z ľudskej dôstojnosti a ľudských hodnôt, sú univerzálnymi právami, nemožno ich nikomu vziať a sú pre všetkých rovnaké. Patria každému človeku a nikto sa ich nemôže vzdať. Ľudské práva platia rovnako pre každého, bez ohľadu na kritériá, ako je rasa, farba pleti, pohlavie, jazyk, náboženstvo, politické alebo iné názory, národnosť alebo sociálne zaradenie, miesto narodenia alebo osobný stav. Ľudské práva sa týkajú vzťahu medzi jednotlivcom a štátom. Regulujú a kontrolujú moc štátu nad jednotlivcami, udeľujú individuálne slobody voči štátu a vyžadujú, aby štáty uspokojovali základné potreby tých, ktorí spadajú pod ich jurisdikciu. Ľudské práva patria všetkým kultúram a národom a nemôžu byť zvolené len z nutnosti. Ľudské práva sú nedeliteľné a vzájomne prepojené, či už hovoríme o občianskych, politických, ekonomických, sociálnych alebo kultúrnych právach.¹²

12 TURBO. *Ústavní pořádek ČR*. [online]. 2023 [cit. 18.10.2022]. Dostupné z: <https://turbo.cdv.tul.cz/mod/book/view.php?id=5960>

2.1 LISTINA ZÁKLADNÝCH PRÁV A SLOBÔD

Ústava Českej republiky, Listina základných práv a slobôd a ústavné zákony sú najvyššou právnou silou. Od ostatných zákonov sa líšia predovšetkým tým, ako sa prerokujú a schvaľujú. Všetky zákony a ďalšie právne predpisy nižšej právnej sily ich musia dodržiavať a nesmú s nimi byť v rozpore. Jadrom ústavnej ochrany ľudských práv je Listina základných práv a slobôd, ktorá je komplexným dokumentom. Dokument obsahuje preambulu, šesť hláv a skladá sa zo 44 článkov. Každá hlava je venovaná inému predmetu ochrany ľudských práv.

Preambula zdôrazňuje prirodzené práva človeka, práva občana a zásady právneho štátu a nadväzuje na tradíciu demokratickej samosprávy našich národov, ktorých právo na sebaurčenie uznáva. **Prvá hlava** sa venuje obecným ustanoveniam. Zakotvuje zásady, na ktorých sú práva a slobody založené – rovnosť, nezadateľnosť, nescudziteľnosť, nepremlčateľnosť a nezrušiteľnosť základných práv a slobôd, zásady demokratického právneho štátu, zákaz odnárodňovania, spôsob ukladania povinností a obmedzení základných práv a slobôd. **Druhá hlava** definuje ľudské práva a základné slobody. Skladá sa z dvoch častí – Základné ľudské práva a slobody a politické práva. **Hlava tretia** v tejto bakalárskej práci odznie ešte párkrát. Rieši práva národnostných a etnických menšín. **Štvrtá hlava** rieši hospodárske, kultúrne a sociálne práva, **piata hlava** sa zaoberá právom na súdnu a inú právnu ochranu a nakoniec posledná, **šiesta hlava** zahŕňa spoločné ustanovenia.¹³

Listina základných práv a slobôd je tiež súčasťou ústavného poriadku Českej republiky. Ku dňu 13. 8. 2021 bol v Zbierke zákonov v čiastke č. 131 publikovaný ústavný zákon č. 295/2021 Zb. Zmenila sa ním Listina základných práv a slobôd v znení ústavného zákona č. 162/1998 Zb., ktorý nadobudol účinnosť dňa 1. októbra 2021. Zmenu možno nájsť v článku 6 Listiny základných práv a slobôd na konci odseku 4, kde bola vložená veta „Právo brániť život svoj či život iného človeka aj so zbraňou je zaručené za podmienok, ktoré ustanovuje zákon.“. Tento zákon vyvolala petícia, ktorá nazbierala viac ako sto tisíc podpisov. Táto iniciatíva a následné prijatie zodpovedajúcej legislatívy je reakciou na

13 GERLOCH, A., J. HŘEBEJK a V. ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky: základy českého ústavního práva*. Praha: Prospektrum, 1994, s. 18. ISBN 80-85431-85-8.

snahu Európskej komisie obmedziť vlastníctvo zbraní, vrátane zbraní legálne vlastnených. Zaradením práva na sebaobranu zbraní medzi práva zaručené ústavou sa zákonodarca snaží vyhnúť obmedzeniu tohto práva všeobecným zákonom a zároveň vyjadruje negatívny postoj Českej republiky ku komplexnej úprave v tejto oblasti v Európskej únii.¹⁴

Text Ústavy a Listiny základných práv často obsahuje veľmi obecná ustanovenia - zásady, ktoré sú často nevyhnutné upresniť ďalší zákon a to takzvaným „provádčím zákonom“. Ide o zákony, ktoré bezprostredne sprevádzajú Ústavu. Takéto zákony, niekedy nazývané jednoduché alebo prirodzené, prevádzajú a snažia sa presadiť Ústavu Českej republiky a Listinu základných práv a slobôd. Určujúcou úlohou ústavných noriem je, že exekutívne zákony musia vychádzať z ústavy, nesmie prekračovať medze tam stanovené, nehovoriť o protiústavnosti. Vzhľadom na to, že Chartu základných práv a slobôd možno považovať za základné ustanovenia nielen štátneho práva napríklad ústavy, ale aj iných právnych útvarov, verejného a súkromného práva, sú prijímané zákony alebo ich zmeny v zásade priame k predmetu ústavného práva, respektíve k ústavnoprávnym inštitútom, ako vo vyššie uvedených ústavných vykonávacích zákonoch.¹⁵

2.2 CHARAKTERISTIKA SLOVENSKEJ MENŠINY V ČESKEJ REPUBLIKE

Ako bolo už spomenuté vyššie, Českú republiku tvorí mnoho menšín. Práve tou najväčšou je **slovenská**, ktorá patrí medzi najpočetnejšie v krajine. Má bohatú kultúru a významne prispela k českej spoločnosti. Slovenčina je oficiálnym menšinovým jazykom v Českej republike. Hovorí ním približne 200 000 ľudí, čo z nej robí druhý najrozšírenejší menšinový jazyk v krajine po rómčine. Slovenčina sa vyučuje v školách a používa sa v úradných dokumentoch a verejných službách v oblastiach, kde je sústredená slovenská menšina. Slováci prichádzali do Čiech už v 18. storočí predovšetkým za štúdiom. Slovenská menšina má bohaté kultúrne dedičstvo, ktoré zahŕňa tradičnú hudbu,

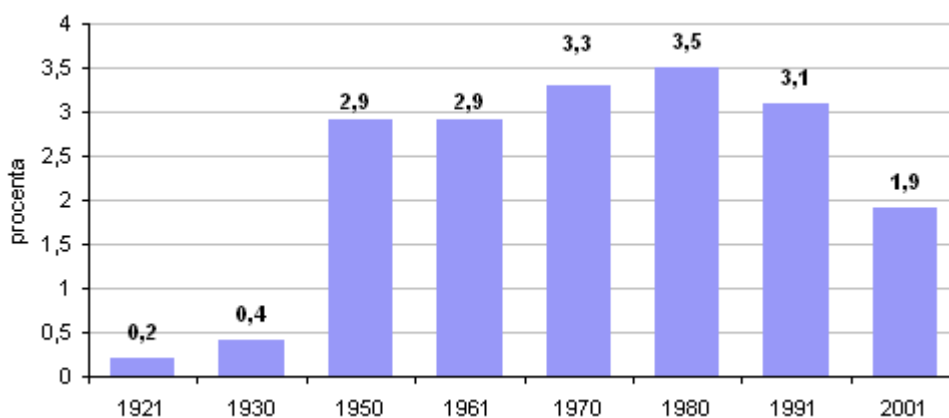
14 BusinessINFO. *Právní předpisy a smlouvy ve Sbírce zákonů*. [online]. 2021 [cit. 18.09.2022]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/clanky/pravni-predpisy-a-smlouvy-ve-sbirce-zakonu-cr-32-tyden-2021-castka-130-131-sb/>

15 GERLOCH, A., J. HŘEBEK a V. ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky: základy českého ústavního práva*. Praha: Prospektrum, 1994, s. 19. ISBN 80-85431-85-8.

tanec a folklór. Slovenská menšina tiež oslavuje tradičné sviatky, ako sú Vianoce a Veľká noc, a má silnú kulinársku tradíciu, ktorá zahŕňa pokrmy, ako sú napríklad bryndzové halušky.

K slovenskej menšine sa prihlásilo po sčítaní ľudu, bytov a domov podľa výsledkov z roku 2001 už cez 160 000 osôb, zatiaľ čo v roku 1991 počas Československa to bolo až 314 000. Hlavným dôvodom poklesu bol rozpad federácie, voľba slovenského občianstva a následné presťahovanie sa na Slovensko. Vzhľadom k tomu, že nato pôsobia rôzne faktory, prečo sa ľudia sťahujú je pravdepodobné, že počet bude ešte stúpať. Ľudia sa sťahujú pre rôzne pracovné príležitosti, štúdium, či za láskou. Slovenská menšina je najrozšírenejšia práve v okolí okresov Sokolov a Karviná a takmer 94% tu má trvalý pobyt.¹⁶

Obrázok 3: Vývoj podielu slovenskej národnosti na počet obyvateľov ČR v období 1921-2001 (v %)

Zdroj¹⁷

Slovenská menšina v Českej republike čelí mnohým problémom, ako je diskriminácia a marginalizácia. Hoci je slovenský jazyk oficiálnym menšinovým jazykom, nie je vždy

¹⁶ CZSO. *Slovenská národnost na území ČR* [online]. 2023 [cit. 18.02.2023]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/slovenska_narodnost

¹⁷ Tamtéž

rešpektovaný a mnoho príslušníkov slovenskej menšiny má pocit, že ich jazyk a kultúra nie sú väčšinovým obyvateľstvom rešpektované. Slovenská menšina má aj ekonomické problémy, mnoho Slovákov žije v sociálne slabých oblastiach. Slovenská menšina je významnou a živou komunitou, ktorá významne prispela českej spoločnosti. Napriek výzvam, ako je diskriminácia a marginalizácia, má slovenská menšina bohaté kultúrne dedičstvo a silnú identitu. Podporou inklúzie a oslavou rozmanitosti môžeme vytvoriť spoločnosť, ktorá je spravodlivá a rovnoprávna pre všetkých členov, vrátane slovenskej menšiny.

2.3 PROBLÉMY V ŠKOLSTVE

Už od malička môžeme vnímať rasizmus okolo nás. Najčastejšie sa s ním stretávame v školstve. Deti sú často vystavované šikane. Veľakrát bohužiaľ aj fyzickej a to iba preto, že sú inej národnosti alebo inak vyzerajú. Takíto študenti čelia v školách radám výziev, počnúc od akademického zlyhania až po sociálnu diskrimináciu.

Jedným z hlavných problémov je nedostatočné zastúpenie v pedagogickom zbore, ktoré môže viesť ku kultúrnemu odpojeniu od vzdelávacieho systému. U týchto študentov je tiež väčšia pravdepodobnosť, že budú vystavení disciplinárnym a represívnym opatreniam, čo môže viesť k ďalším prechodom medzi školami. Okrem toho môže byť obmedzený prístup k zdrojom, ako sú stáže pre pokročilých, mimoškolské aktivity a príprava na vysokú školu. Tým pádom sa budú ďalej znevýhodňovať menšinoví študenti. Riešenie týchto výziev vyžaduje systémovú zmenu a uvažovanie s cieľom vytvoriť vzdelávacie prostredie, ktoré bude inkluzívne a spravodlivé pre všetkých študentov. Najviac na to dopláca **rómska menšina**. Obyvatelia tejto menšiny patria k najchudobnejším, menej vzdelaným, no hlavne najviac diskriminovaným, čo patrí k ich hlavným problémom. Táto menšina čelí výzvam v spoločnosti, v škole a v živote všeobecne. Hoci sú Rómovia najväčšou menšinou v Európe, boli po stáročia vystavení perzekúcii, marginalizácii a vylúčeniu. Sú často stigmatizovaní a trpia predsudkami väčšinovej populácie. To vedie k nedostatku príležitostí vo vzdelávaní, zamestnanosti a sociálnych službách. Často sú umiestňovaní do samostatných škôl, čo obmedzuje ich prístup ku kvalitnému vzdelaniu.

Rómovia sú často obeťou diskriminácie pri hľadaní bývania alebo zdravotnej starostlivosti. Diskriminácia je taká intenzívna, že sú často nútení žiť v preplnených getách bez základného vybavenia. Veľa ľudí už od detstva vedie svoje deti k tomu, aby sa nerozprávali s niekým, kto vyzerá inak než oni a tým pádom im vytvárajú rodičia predsudky pomaly od narodenia. Akonáhle sa rozšírila kyberšikana, tak rasizmus nadobudol opäť úplne iný a väčší rozmer. Niektoré deti vedia byť vážne zlé, ubližujú až dokonca niektoré pri tom majú priam skutočnú radosť. Vôbec si neuvedomujú, že tým môžu niekomu ubližovať natoľko, že si môže daná osoba aj sama ublížiť, prípadne si zničiť život do budúcnosti. Je teda isté, že zlepšenie alebo zmena situácie bude trvať veľmi dlho a rozhodne nebude jednoduchá.

Účelom vzdelávania národných menšín je vytvoriť vhodné podmienky pre rovnaké vzdelávanie všetkých občanov Českej republiky a všetkých národných menšín. Školy s vyučovacím jazykom národných menšín sú súčasťou českého vzdelávania. Výučba národného jazyka je dôležitou súčasťou vzdelávacích priorít škôl s jazykom národných menšín. Riešenie vzdelávania rómskych detí môže tiež ukázať spôsob, ako vyriešiť všetky ostatné vzdelávacie problémy detí. Súčasný systém menšinového vzdelávania nedostatočne investuje do získavania primárnych jazykových a komunikačných zručností žiakov v národnom, rodičovskom a cudzom jazyku na dosiahnutie zachovania kultúrnej a jazykovej identity. Sociálna integrácia, vzdelávanie detí a multikultúrne vzdelávanie v rámci vzdelávacieho procesu sú jedným z hlavných podmienok na zlepšenie koexistencie rómskej komunity a väčšinovej populácie. Existujú veľké skupiny škôl, ktorých integrácia do existujúceho systému školských sietí sa môže líšiť. Platí to pre materské školy, základné školy, stredné školy a špeciálne školy. Spoločnou črtou pre nich je, že veľká časť ich žiakov sú rómske deti zo sociálne slabšieho prostredia, ktoré sa hovorovo nazývajú cigánske alebo rómske školy. Čo sa týka rómskej menšiny, zhruba štvrtina z nich sa vzdeláva v segregovaných školách. Táto situácia vedie u rómskych detí k nízkej miere gramotnosti ak predčasnému ukončovaniu strednej školy. Nedostatok vzdelania tiež udržuje kolobeh chudoby, ktorý zažíva mnoho z nich. V Česku existuje vyše 83 škôl, kde takmer polovicu žiakov tvorí práve táto menšina. V roku 2007 Európsky súd pre ľudské práva uznal, že rómske deti sú diskriminované Českou republikou. Tomuto problému sa venovala medzinárodná nadácia Spoločne v škole, ktorú usporiadala Nadácia Open Society Fund. Na základe rozsudku Európskeho súdu ľudských práv

prijala Česká republika opatrenia, ktoré mali zamedziť nepovolenému zaradovaniu rómskych detí do zvláštnych škôl pre deti so zníženou inteligenciou. Celkovo sa zmenil spôsob, akým testujú inteligenciu detí a okrem vypracovania rôznych akčných plánov, bol spustený **proinkluzivný zákon**, ktorý zaisťuje podporu deťom, ktoré ju potrebujú, bez ohľadu nato, na akú školu chodia. Aj napriek tomu, dodnes sú segregované školy a mnoho riaditeľov sa snaží vytvárať špeciálne triedy, kam tieto deti zaradzuje. Rómov umiestňovali do zvláštnych škôl najmä preto, že im špeciálni pedagógovia zistili mentálne postihnutie. To sa našťastie už viac stráži, no aj tak podiel rómskych žiakov s diagnostikovaným mentálnym postihnutím dosahuje viac ako 30%.¹⁸

2.4 ŠTRUKTÚRA ÚSTAVY ČESKEJ REPUBLIKY

Napriek tomu, že sa pri príprave Ústavy Českej republiky premietli skúsenosti moderného európskeho konštitucionalizmu, Ústava Českej republiky historicky vychádza zo skúseností československého štátneho usporiadania po jeho vzniku, ako sa odráža v Ústave od roku 1920. Vplyv textu ústavy z roku 1920 na text ústavy z roku 1992 je markantný aj napriek tomu, že poňatie ústavy z roku 1920 bolo zásadne pozitivistické a nacionalistické a poňatie Ústavy ČR od roku 1992 je v podstate prirodzené právo a občianske právo.¹⁹

Českú Ústavu tvorí preambula a 8 hláv. **Prvá hlava** zahŕňa základné ustanovenia, **druhá hlava** zákonodarnú moc, ktorú zakotvuje Parlament, ktorý je tvorený dvoma komorami – Poslaneckou snemovňou a Senátom. Ďalšia, **tretia hlava**, zahrňuje výkonnú moc, ktorý je nadpismi rozdelená do dvoch častí – Prezident republiky a vláda. **Štvrtá hlava** má na starosť súdnu moc. **Piata hlava** má na starosti Najvyšší kontrolný úrad, ktorý dohliada na správu majetku štátu a plnenie štátneho rozpočtu. Česká národná banka je zahrnutá v **šiestej hlave**. Je charakterizovaná ako centrálna banka krajiny; hlavným účelom tejto činnosti je zabezpečenie stability meny. **Hlava siedma** má územnú samosprávu, ktorá potvrdzuje rozdelenie Českej republiky na obce, ktoré sú základnými samosprávnymi celkami. A posledná **ôsma hlava** má prechodné a záverečné ustanovenia,

18 AI. *Amnesty International*. [online]. 2022 [cit. 18.09.2022]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/zprava/4094/undefined>

19 GERLOCH, A., J. HŘEBEJK a V. ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky: základy českého ústavního práva*. Praha: Prospektrum, 1994, s. 17. ISBN 80-85431-85-8.

obsahujú procesné ustanovenia, derogačnú klauzulu, čiže zrušovacie ustanovenia a začiatok platnosti Ústavy.²⁰

²⁰ Tamtéž, s. 18.

3 INŠTITUCIONÁLNA OCHRANA NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

Byť menšinou obvykle nie je dobrovoľné, nie je to voľba. Je to tiež obvykle trvalé a taktiež prináša mnoho nevýhod. V súlade s nutnosťou rešpektovať prirodzené ľudské práva a ľudskú dôstojnosť nesmie vládnuca väčšina v mene svojej moci tieto nepriaznivé situácie zhoršovať diskrimináciou, násilím, ponižovaním alebo iným znevýhodňovaním týchto ľudí. Proti týmto veciam musí byť menšina chránená minimálne zákonmi, najlepšie kultúrou, ktorá zohľadňuje potreby súvisiace s postavením menšiny a zvláštnosti menšinového videnia sveta. Nestačí sa však chrániť pred možnou diskrimináciou, násilím a ujmou, aj ľudia v menšinovom postavení potrebujú osobitné práva, ktoré vládnuca väčšina nepotrebuje a často si ich potrebu neuvedomuje. Napríklad možnosť štúdia v rodnom jazyku. Ochrana a rozvoj menšín je nevyhnutná aj z iného dôvodu. Heterogenita spoločnosti nie je zničiteľná a je predpokladom jej zdravého vývoja. Preto treba chrániť aj prirodzene existujúce menšiny. To neznamená, že všetky prirodzene existujúce skupiny a spoločenské triedy s trvalými vlastnosťami získanými nezávisle od jedinca si zaslúžia ochranu a podporu. Napríklad, ak sa národnostná menšina snaží oddeliť od územia krajiny, ak má menšina neúnosné požiadavky na obmedzenú podporu života, pokiaľ nie je možné požiadavky splniť. Podmienky ochrany a neposkytnutia pomoci však musia byť vopred jasné a odôvodnené. Často podliehajú medzinárodnej kontrole.

Úlohou **polície** je chrániť bezpečnosť ľudí bez ohľadu na to, či sa hlásia k národnostnej alebo etnickej menšine. Polícii sa autorka v tejto kapitole venuje trochu viac. Ich poslaním je aj ochrana verejného poriadku, predchádzanie trestnej činnosti, plnenie úloh podľa trestného zákonníka a plnenie ďalších úloh, ktoré ukladá zákon, priamo uplatniteľné predpisy Európskej únie alebo medzinárodnej zmluvy. Podľa zákona o polícii sú všetci policajti povinní pri výkone svojej funkcie dodržiavať pravidlá zdvorilosti a rešpektovať česť, vážnosť a dôstojnosť všetkých osôb vrátane seba.

O ozbrojených silách je známe, že ich príslušníci sú často agresívnejší voči zástupcom etnických menšín, ktorí narúšajú verejný poriadok alebo ohrozujú verejný záujem. Väčšinou sa jedná o občanov, ktorí po zbadaní príslušníkov PČR majú sklon k páchaniu

protiprávneho konania a úteku z miesta činu. Veľmi často ovplyvňuje ich činnosť aj alkohol. Naša kultúra káže zaobchádzať s určitými skupinami ľudí ako so seberovnými. Avšak veľakrát s tým človek musí vnútorne bojovať, vzhľadom k správaniu sa iných.

V informačnom manuáli pre Políciu Českej republiky, ktorý je v súčasnosti k dispozícii nielen na webových stránkach, ale aj na miestnych oddeleniach PČR v Prahe, sa píše: „*Polícia České republiky je policiou státu, který je založený na občianskom princípe, teda na rovnosti všetkých bez ohľadu na etnickú, jazykovú, rasovú, národnostnú a náboženskú príslušnosť. Z tejto skutočnosti vyplýva, že policajti, bez ohľadu na to, že sú fakticky príslušníkmi väčšiny alebo menšiny, musia pri výkone svojej právomoci zachovávať v tomto ohľade úplne neutrálne stanovisko.*“²¹ Cieľom tohto manuálu je pripraviť policajtov na rozmanitosť multikultúrneho prostredia a zároveň predstaviť rôzne aspekty sociálnych, kultúrnych a náboženských rámcov. Tejto problematike sa tiež policajti venujú v základnej odbornej príprave.

Riaditeľ krajského riaditeľstva polície zriaďuje v rámci svojej pôsobnosti pracovné skupiny pre menšiny, ktorej úlohou je naplňovať aktuálnu stratégiu pre prácu polície vo vzťahu k menšinám. Členmi pracovnej skupiny pre menšiny sú: a) policajti špecializovaní na problematiku extrémizmu, siekt a diváckeho násillia zaradení v odbore všeobecnej kriminality krajského riaditeľstva polície, b) policajní špecialisti pre prácu s rómskou menšinou v sociálne vylúčených lokalitách zaradení v miestnom alebo obvodnom oddelení polície, ktorým bola uvedená činnosť zahrnutá do popisu služobnej činnosti v časovom rozsahu stanovenom podľa konkrétnych podmienok, pokiaľ boli v rámci príslušného krajského riaditeľstva polície určení, c) policajti zaradení v službe kriminálnej polície a vyšetrovaní, službe poriadkovej polície (predovšetkým v územnom odbore a obvodnom alebo miestnom oddelení polície, na území ktorej sa nachádzajú sociálne vylúčené lokality alebo sa vyskytujú problémy s menšinami alebo komunitami), v oddelení mediálnej komunikácie a verejných vzťahov alebo preventívne informačnom oddelení či skupine a v odbore cudzineckej polície. Zriadený je aj post styčného

²¹ BUDILOVÁ L. a T. HIRT. *Policista v multikulturním prostredí, Informační manuál pro Policii České republiky*. Praha, 2005, s. 6. ISBN 80-903510-1-8.

dôstojníka pre menšiny, ktorého úlohou je monitorovať, analyzovať informácie a zostavovať plány na naplnenie aktuálnych stratégií.

Verejný ochranca práv (Ombudsman), Európsky výbor pre zabránenie mučeniu a neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu a zrejme aj iné organizácie vykonávajú kontroly miest, kde sa ľudia obmedzenia na slobode nachádzajú alebo môžu nachádzať, a to vrátane policajných ciel.

3.1 OCHRANA NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN PODĽA DOKUMENTOV OSN

Základy medzinárodného systému ochrany národnostných menšín pochádzajú z doby pred vytvorením Organizácie spojených národov (OSN). Vznik Spoločnosti národov vytvoril po prvej svetovej vojne priestor pre uznanie ochrany národnostných menšín ako medzinárodného problému. V rámci Parížskych mierových rokovaní krajiny podpísali dohody, ktoré upravovali postavenie národnostných menšín. Systém Spoločnosti národov na ochranu národnostných menšín sa však nikdy nestal univerzálnym, neexistoval žiadny dohovor, ktorý by túto záležitosť upravoval a základný dokument sa k tomu ani nevyjadroval. Zánik Spoločnosti národov spôsobil stratu platnosti týchto zmlúv.²²

V roku 1945 zakladatelia Organizácie Spojených národov reagovali na zverstvá druhej svetovej vojny zdôraznením významu ľudských práv v Charte OSN. V roku 1945 zriadila Organizácia Spojených národov Komisiu pre ľudské práva, ktorá je hlavným výkonným orgánom systému Organizácie Spojených národov zaoberajúcim sa ľudskými právami. Každoročne zasadá v Ženeve. Dňa 10. decembra 1948 prijalo Valné zhromaždenie OSN v Paríži **Všeobecnú deklaráciu ľudských práv a základných slobôd**, ktorá je stále najdôležitejším pilierom ľudských práv v 20. storočí a základným kameňom hnutia za

²² SCHEU, H. CH. *Ochrana národnostných menšín podľa mezinárodného práva*. Praha: Karolinum, 1998 s.10. ISBN 80-7184-632-5.

ľudské práva. Hoci nie je záväzná, získala všeobecné uznanie a je základom medzinárodných povinných základných noriem. Na základe toho následne vznikli dva pakty, ktorých ustanovenia sú teraz záväzné. Ide o **Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach** a **Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach**.²³

Prvú veľkú zmenu v pasívnom prístupe OSN k otázkam menšín priniesol Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (ďalej len „Pakt“, alebo „MPOPP“), ktorého článok 27 sa konkrétne zaoberá právami menšín.²⁴ Tento článok sa stal na dlhú dobu jediným ustanovením priamo zaoberajúcim sa právami národnostných menšín a dodnes zostáva jediným právne záväzným univerzálnym ustanovením o menšinách. Hoci samotný text článku 27 nespomína právo menšín na efektívnu účasť, Výbor pre ľudské práva interpretoval tento článok tak široko, že rozšíril jeho vplyv na participačné právo menšín. Vo svojom všeobecnom komentári č. 23 Článok 27 z roku 1994 stanovil, že výkon kultúrnych a iných menšinových práv vyžaduje účinnú účasť príslušníkov menšinových komunit na veciach, ktoré sa ich týkajú.²⁵ Napriek tomu, že všeobecné komentáre Výboru pre ľudské práva nie sú právne záväzné, ich obsah má mimoriadny význam, pretože tento zmluvný orgán je podľa niektorých autorov najnutnejší pre vytvorenie autentického výkladu Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach.²⁶

Súvislosť Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach s participačnými právami menšín bola potvrdená aj vo výsledkoch individuálneho odvolacieho konania. Tento typ monitorovacieho mechanizmu pre dodržiavanie Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach nepredpokladá priamo medzinárodný pakt, ale jej

23 AI. *Všeobecná deklarácia ľudských práv*. [online]. 2023 [cit. 08.03.2023]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/hnuti/zakladni-dokumenty-k-lidskym-pravam/vseobecna-deklarace-lidskych-prav>

24 JANKUV, J. *Medzinárodnoprávna ochrana práv príslušníkov menšín*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 79-80. ISBN 9788073802103.

25 HRC. *CCPR General Comment No. 23: Article 27 (Rights of Minorities)*. [online]. 1994 [cit. 18.09.2022]. Dostupné z: <https://undocs.org/en/CCPR/C/21/Rev.1/Add.5>, bod 7

26 WELLER, M. *Universal minority rights: A commentary on the jurisprudence of international courts and treaty bodies*. Oxford: Oxford University Press, 2007, s. 481. ISBN 9780199208517.

(prvý) Opčný protokol²⁷, podľa ktorého môžu jednotlivé strany Opčného protokolu podávať správy Výboru pre ľudské práva v prípade porušenia svojich práv podľa Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach.²⁸

S pristúpením k Paktu štát prevzal úlohu hlavného ručiteľa práv stanovených v Pakte, čo znamená zaručiť a rešpektovať práva Paktu všetkým osobám v ich jurisdikcii bez diskriminácie. Výbor OSN pre ľudské práva, ktorý bol založený na monitorovanie vykonávania paktu, zodpovednosť štátov v článku 2 ods. 1 interpretuje povinnosť zdržať sa neoprávneného zasahovania do používania zákona alebo slobody a povinnosti prijať opatrenia na zabezpečenie účinných a plných uplatňovaní daných práv a slobôd jedincom. Toto vykonávanie práv jednotlivcov pre štát znamená plniť si svoje povinnosti chrániť a rešpektovať práva uvedené v Pakte.²⁹

3.2 RÁMCOVÝ DOHOVOR O OCHRANE NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

Rámcový dohovor bol prvým dokumentom v európskom regióne, ktorý menšinám priznával právo na efektívnu účasť, pretože Kodanský dokument Konferencie o ľudskej dimenzii KBSE toto právo prezentoval už v roku 1990. Rámcový dohovor nadobudol platnosť až o päť rokov neskôr, ale vďaka dôrazu Poradného výboru na dôležitosť práva na účinnú participáciu, sa okolo článku 15 na efektívnu účasť postupom času nazhromaždilo veľké množstvo cenných odborných znalostí.³⁰ Okrem pravidelného prieskumu dopĺňania článku 15, ktorý zaručuje právo na efektívnu účasť na jednotlivých zmluvách, Poradný výbor pre Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín venoval ďalšiu tematickú pripomienku Rámcového dohovoru z roku 2008 o účinnej

27 UN. *Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights*. [online]. 1966 [cit. 8.11.2022]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPCCPR1.aspx>

28 JANKUV, J. *Medzinárodnoprávna ochrana práv príslušníkov menšín*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 77. ISBN 9788073802103.

29 UN. *Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant*. [online]. 2004 [cit. 02.03.2023]. Dostupné z: <https://daccess-ods.un.org/tmp/8213375.80680847.html>

30 WELLER, M. *Universal minority rights: A commentary on the jurisprudence of international courts and treaty bodies*. Oxford University Press, 2007, s. 514. ISBN 978-0-19-920851-7.

účasti menšín v štátoch.³¹ To, že táto téma je stále dôležitá, svedčí skutočnosť, že sa Poradný výbor pre Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín vo svojej poslednej 12. správe o činnostiach za rok 2020 venuje dôležitosti efektívnej účasti menšín.³²

V mene Českej republiky bol Dohovor podpísaný v Štrasburgu 28. apríla 1995. S Dohovorom vyslovil súhlas Parlament Českej republiky a schválil ho podľa článku 39 ods. 4 Ústavy Českej republiky ako medzinárodnú zmluvu o ľudských právach a základných slobodách v zmysle článku 10 Ústavy Českej republiky. Prezident republiky dohovor ratifikoval. „*Majúc na zreteli, že prevratné udalosti v histórii Európy ukázali, že ochrana národnostných menšín má základný význam pre stabilitu, demokratickú bezpečnosť a mier na tomto kontinente;*“³³ Tento rámcový dohovor bol vytvorený, aby stanovil zásady na ochranu národnostných menšín. Zmluvné strany sa zaväzujú k presadzovaniu a rešpektovaniu týchto zásad. Mnohé z týchto zásad boli už skôr zakotvené v Európskom dohovore o ľudských právach. Dôvodom zaradenia do tohto Dohovoru bola snaha vypracovať dokument komplexnej povahy. Zároveň je otvorená na podpis aj štátom, ktoré nie sú členmi Rady Európy.

Signatári tejto zmluvy sa zaväzujú k presadzovaniu nediskriminácie, podpore rovnosti, možnosti rozvoja kultúry, náboženstva, jazyka, tradícií atď. Ďalej k presadzovaniu slobody myslenia, zhromažďovania, voľby, jazykových slobôd, rovnosti pred zákonom a rovnakej ochrany zákona. Každá osoba patriaca k etnickej menšine má právo slobodne si vybrať, či sa s ňou bude zaobchádzať ako s takou alebo nie, a táto voľba a výkon sprievodných práv nesmie byť narušený.

³¹ ACFC. *Commentary on the Effective Participation of Persons belonging to National Minorities in Cultural, Social and Economic Life and in Public Affairs*. [online]. 2008 [cit. 8.12.2022]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800bc7e8>

³² ACFC. *Twelfth Activity Report (covering the period from 1 June 2018 to 31 May 2020)*. [online]. 2020, s. 14-15 [cit. 8.12.2022]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/12th-acfc-biennial-activity-report-enfinal/1680a07db8>

³³ CULTURE. *Rámcový dohovor o ochrane národnostných menšín*. [online]. 2020 [cit. 12.12.2022]. Dostupné z: https://www.culture.gov.sk/wp-content/uploads/2020/02/Ramcovy_dohovor_o_ochrane_narodnostnych_mensin.pdf

Strany sa potom zaväzujú zaviesť vhodné opatrenia na ochranu osôb, ktoré môžu byť ohrozené diskrimináciou alebo násilím kvôli svojmu presvedčeniu, identite alebo príslušnosti k menšine. Každý má právo vyznávať svoju vieru a zakladať náboženské inštitúcie alebo združenia v medziach povolených zákonom. V prípade zatknutia alebo trestného stíhania má každý príslušník národnostnej menšiny právo byť bezodkladne informovaný v jazyku, ktorému rozumie o dôvodoch zásahu, v tomto jazyku sa proti obvineniu brániť a v prípade potreby tiež právo na bezplatnú pomoc s tlmočníka. **Článok 16**³⁴ „Strany sa zdržia opatrení, ktoré menia pomer obyvateľov v oblastiach obývaných príslušníkmi národnostných menšín a ktoré majú za cieľ obmedziť práva a slobody vyplývajúce zo zásad zakotvených v tomto rámcovom dohovore.“ Výbor ministrov Rady Európy je zodpovedný za monitorovanie vykonávania tejto rámcovej dohody zmluvnými stranami a dáva zúčastneným krajinám závery a odporúčania.

S obsahom Dohovoru môže vzniknúť niekoľko problémov. Napríklad článok 16. V sociálne vylúčených lokalitách nie sú dané dostatočné podmienky na asimiláciu menšiny do väčšinovej spoločnosti. Nie je tu motivácia na opustenie niečoho, v čom vyrastáte celý život. Nie je tu motivácia pre vytváranie vzťahov s väčšinovou populáciou, pochopenie väčšinovej kultúry, zmýšľanie a podieľanie sa na sociálnom, ekonomickom, politickom či občianskom živote spoločnosti. Osoby sa takto samé začnú označovať za vydedenca vzhľadom na mieru izolovanosti od okolia.

Ak by sme chceli porovnávať dva medzinárodné dokumenty a to Chartu a Rámcový dohovor, majú najnižšieho spoločného menovateľa. Ak uvažujeme iba o ochrane menšinových jazykov, má v tejto oblasti prvoradý význam Charta základných práv, ale na druhej strane musíme chápať, že existuje aj časť v Rámcovej dohode, ktorá sa relatívne dopodrobna venuje jazykovým právam príslušníkov národnostných menšín. Už v ich preambule je účel tvorby týchto dokumentov úplne odlišný. „Zatiaľ čo preambula Rámcovej dohody národnostných menšín definuje ako kľúčový cieľ účinnú ochranu

³⁴ ZÁKONYPROLIDI. Sdělení č. 96/1998 Sb., ze dne 30.04.1998. *Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin*. In: Sbíрка zákonů České republiky, 1998. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-96>

*národnostných menšín a práv príslušníkov týchto menšín, Charta kladie dôraz na kultúrnu rozmanitosť a zachovanie kultúrneho dedičstva.*³⁵ dá sa teda povedať, že Rámcový dohovor chráni všeobecné ľudské práva, medzi ktoré nepochybne patria aj práva národnostných menšín, a Charta chráni iba menšinový jazyk ako taký.

Dôvody nepodpísania charty môžu byť nasledujúce: názorným príkladom je problematika jazykových práv menšín, ktorá je v Rámcovej dohode oveľa menej konkrétna ako v Charte, a tiež, ako už bolo uvedené vyššie, Rámcová dohoda funguje ako programová smernica, ktorá definuje všeobecné ciele a princípy. Charta základných práv naopak poskytuje v tejto oblasti konkrétne opatrenia, z ktorých si strana môže vybrať.

Ďalším dôvodom môže byť aj to, že rámcový dohovor neobsahuje definíciu národnostnej menšiny a zmluvné strany sa tak môžu samy rozhodnúť, koho považujú za národnostnú menšinu a na koho sa teda rámcový dohovor vzťahuje. Na druhej strane článok 1 Charty presne vymedzuje, čo sú regionálne a menšinové jazyky, čo štáty nejako obmedzuje.

Ďalším dôvodom na podpis len Rámcovej dohody je jej jednotný právny poriadok, pričom Charta základných práv umožňuje rôzne právne poriadky (nie všetky opatrenia sa vzťahujú na všetky regionálne a menšinové jazyky). „*V praxi to znamená, že zatiaľ čo príslušníci národnostných menšín budú mať výhodu plnej a jednotnej ochrany podľa Rámcovej dohody národnostných menšín, môže ich jazyk mať iba obmedzený režim v zmysle Charty*“³⁶

Aj keď je medzi oboma dokumentami veľký rozdiel, možno predpokladať, že niektoré krajiny k nim pristúpili s tým, že ide o veľmi podobné nástroje a snažia sa ich v tomto duchu implementovať.

³⁵ PETRÁŠ, R., H. PETRŮV, H. CH. SCHEU. *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009, s. 315. ISBN 978-80-87284-00-1.

³⁶ Tamtéž, s. 316.

4 EURÓPSKA A MEDZINÁRODNÁ OCHRANA NÁRODNOSTNÝCH A ETNICKÝCH MENŠÍN

Ochrana a práva menšín patria do oblasti ľudských práv, ktorých ochrana sa postupne objavila aj v rámci EÚ, čo prináša nový a veľmi dôležitý pohľad na pôvodne prevažne ekonomické zameranie Európskej únie. Medzinárodná ochrana práv národnostných menšín je prísne zakotvená v medzinárodných dokumentoch a listinách. Nediskriminácia, rovnosť pred zákonom a rovnaká ochrana zákona bez akejkoľvek diskriminácie, predstavujú základnú, všeobecnú zásadu týkajúcu sa ochrany ľudských práv.³⁷ Podľa článku 2 odseku 1 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach³⁸ sa zaväzuje každý zmluvný štát zabezpečiť a rešpektovať všetkým osobám, ktoré sú na jeho území a pod jeho jurisdikciou práva, ktoré sú uznané v Pakte bez rozdielu druhu, ako napr. rasa, pohlavie, farba pleti, jazyk, náboženstvo, majetok, politické alebo iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, rod alebo iné postavenie. Článok 26 oprávňuje všetky osoby na rovnosť pred zákonom, ako aj na rovnakú ochranu zákona, ale zároveň aj zakazuje akúkoľvek diskrimináciu podľa zákona a zaručuje každému rovnakú a účinnú ochranu pred diskrimináciou z akéhokoľvek dôvodu. Podobne aj článok 25 zabezpečuje rovnakú účasť na verejnom živote všetkých občanov bez akýchkoľvek rozdielov uvedených v článku 2.

Ochrana menšín je považovaná za súčasť medzinárodnej ochrany ľudských práv. V tejto súvislosti možno pripomenúť, že ochrana národnostných menšín má z pohľadu vývoja medzinárodného práva ešte hlbšie korene ako samotná úprava ľudských práv. Ak až po druhej svetovej vojne vznikol ucelený systém ochrany ľudských práv, prvé povinné dokumenty o ochrane národnostných a náboženských menšín pochádzajú z 19. storočia.³⁹

³⁷UN. *Human Rights Committee (HRC), CCPR General Comment No. 18: Non-discrimination*. [online]. 1989 [cit. 15.12.2022]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/453883fa8.html>

³⁸ZÁKONYPROLIDI. Vyhláška č. 120/1976 Sb. zo dňa: 10.05.1976. *Vyhláška ministra zahraničných vecí o Mezinárodním paktu o občianskych a politických právach a Mezinárodním paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach*. In: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1976-120>.

³⁹PETRÁŠ, R., H. PETRŮV, H. CH. SCHEU. *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009, s. 267. ISBN 978-80-87284-00-1.

Môžeme hovoriť o širšej úprave práv príslušníkov národnostných menšín v kontexte systému Spoločenosti národov vytvoreného po prvej svetovej vojne.⁴⁰

Možno sa pýtať, prečo nebola problematika národnostných menšín v členských štátoch Rady Európy riešená skôr a neboli formalizované konkrétne dokumenty. Prvým z dvoch možných dôvodov, ktoré Scheu⁴¹ uvádza, sú rozdielne ústavy jednotlivých členských štátov. Príkladom je vysoko centralizované Francúzsko a jeho ústavné princípy, ktoré nemožno porovnávať s ústavami decentralizovaných a federalistických krajín, ako je Belgicko. Francúzsko navyše nedovoľuje prítomnosť národnostných menšín na svojom území a spolieha na ústavný princíp, že všetci jeho občania sú si pred zákonom rovní.

Druhý dôvod pochádza z Charty OSN, konkrétne z článku 2 ods. 7, ktorý hovorí, že OSN nemá žiadne právo „aby zasahovala do vecí, ktoré podstatne patria do vnútornej právomoci ktoréhokoľvek štátu, ani nezaväzuje členov, aby sa takýmto veciam podrobovali podľa tejto Charty“.⁴² Týmto argumentom sa krajiny chránili pred zásahmi medzinárodných organizácií. Ak by krajiny umožnili týmto organizáciám zasahovať do ich vnútorných záležitostí, mohlo by to vyvolať rozsiahlu debatu, pretože otázky menšín sú politicky citlivé.

4.1 PRIESTUPKOVÉ PRÁVO A JEHO VZŤAH K INÝM SPRÁVNÝM DELIKTOM

§7 Priestupky proti občianskemu spolunažívaniu, odsek (3) – „Fyzická, právnická alebo podnikajúca fyzická osoba sa dopustí priestupku tým, že písm. a) obmedzuje alebo znemožňuje príslušníkovi národnostnej menšiny výkon práv príslušníkov národnostných menšín, alebo písm. b) spôsobí inému ujmu pre jeho príslušnosť k národnostnej menšine alebo pre jeho etnický pôvod, pre jeho rasu, farbu pleti, pohlavie, sexuálnu orientáciu, jazyk, vieru alebo náboženstvo, vek, zdravotné postihnutie, pre jeho politické alebo iné zmýšľanie, členstvo alebo činnosť v politických stranách alebo politických hnutiach,

⁴⁰ PETRÁŠ, R. *Menšiny v meziválečnom Československu*, Praha: Karolinum, 2009, s. 85-90. ISBN 978-80-246-1639-1.

⁴¹ PETRÁŠ, R., H. PETRŮV, H. CH. SCHEU. *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009, s. 285. ISBN 978-80-87284-00-1.

⁴² OSN. *Charta OSN a Statut mezinárodního soudního dvora*. [online]. 2020, s. 11 [cit. 10.06.2022]. Dostupné z: <https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/07/Charta-OSN-2019.pdf>

odborových organizáciách alebo iných združeniach, pre jeho sociálny pôvod, majetok, rod, zdravotný stav alebo pre jeho rodinný stav.“

Priestupkový zákon č. 200/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov definuje porušenie ako nekalé konanie, ktoré poškodzuje alebo ohrozuje záujmy spoločnosti a je výslovne definované ako trestný čin v trestnom zákonníku alebo inom zákone, pokiaľ sa tak nestane, je postihnutelné iným správnym deliktom alebo trestným činom. Táto definícia vedie tiež k postaveniu trestných činov v porovnaní s inými trestnými činmi uznávanými v právnom poriadku. Trestné činy sú zvyčajne protispoločenské činy, ktoré sú miernejšie ako trestné činy a tvoria jednu z podskupín správnych deliktov. Zákon o priestupkoch možno aspoň do určitej miery považovať za jediný kódex správnych deliktov, ktorý obsahuje všeobecné ustanovenia, ako aj osobitnú časť a zaoberá sa aj procesnými záležitosťami. Skutkové okolnosti priestupkov sú však obsiahnuté v niekoľkých ďalších zákonoch. Na tieto trestné činy, vrátane postupu s nimi súvisiaceho, sa tiež všeobecne uplatňujú ustanovenia obsiahnuté v zákone o priestupkoch, pokiaľ samozrejme v príslušnom zákone neexistuje osobitné ustanovenie, ktoré ich vymedzuje. Historicky je taká roztrieštenosť do značnej miery charakteristická pre právnu úpravu trestných činov a správnych deliktov.

4.2 OCHRANA PRÍSLUŠNÍKOV NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN PRED DISKRIMINÁCIOU

Príslušníci etnických menšín sú často vystavení riziku diskriminácie a marginalizácie, čo môže mať vážne dôsledky pre ich blahobyt a kvalitu života. Na boj s týmito rizikami je nutné realizovať opatrenia, ktoré chránia príslušníkov národnostných menšín pred diskrimináciou a podporujú ich integráciu do spoločnosti. Aj keď je antidiskriminačný zákon dôležitý, je rovnako dôležité zabezpečiť, aby bol tento zákon účinne vymáhaný. To možno dosiahnuť účinnými mechanizmami monitorovania a presadzovania, ako je zriadenie antidiskriminačných orgánov alebo ombudsmanov. Tieto orgány môžu vyšetrovať sťažnosti na diskrimináciu a poskytovať právnu pomoc a podporu obetiam diskriminácie. Na ochranu príslušníkov etnických menšín pred diskrimináciou sú tiež potrebné vzdelávacie a osvetové iniciatívy. Tieto iniciatívy môžu pomôcť zvýšiť verejné povedomie o škodlivých účinkoch diskriminácie a podporovať porozumenie a toleranciu

medzi rôznymi komunitami. Vzdelávanie môže hrať dôležitú úlohu pri podpore inklúzie a rozmanitosti tým, že bude deti učiť o rôznych kultúrach a tradíciách.

V moderných vysoko organizovaných a centralizovaných štátoch predstavujú menšiny v mnohých ohľadoch sociálny a politický problém. Sú ohrození spontánnym a organizovaným tlakom väčšiny spoločnosti a štátu, ktorý sa ich snaží asimilovať, niekedy aj násilnými prostriedkami. Proti tomu stojí koncept práv menšín, presadzovaný medzinárodným spoločenstvom (OSN, Rada Európy) v rôznych medzinárodných dokumentoch aj v legislatíve jednotlivých krajín. Dôležité a dobre organizované menšiny však môžu predstavovať vnútropolitický a spoločenský problém, ak ohrozujú integritu štátu. Neorganizované menšiny sa môžu domáhať kolektívnych práv menšín, ale nemusia byť jasné, kto je ich oprávneným zástupcom. Ani menšinové združenia nemusia mať dostatočne širokú členskú základňu a ich zástupcovia, aj keď sú riadne zvolení, nie sú reprezentantmi celej skupiny.⁴³

4.3 ŠTRUKTÚRA EURÓPSKEJ CHARTY REGIONÁLNYCH ALEBO MENŠINOVÝCH JAZYKOV

Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov sa skladá z úvodnej časti a piatich ďalších častí. Preambula vysvetľuje vznik Charty a vyjadruje presvedčenie, že ochrana európskych regionálnych alebo menšinových jazykov prispieva k zachovaniu a rozvoju kultúrneho bohatstva a tradícií Európy, ale na druhej strane by táto podpora nemala byť poskytovaná na ujmu úradným jazykom.

Prvá časť obsahuje všeobecné ustanovenia, ktoré zahŕňajú najmä definíciu pojmu „regionálne alebo menšinové jazyky“ v článku 1. Týmto pojmom sa rozumejú jazyky tradične používané občanmi daného štátu na území štátu, avšak títo občania tvoria početne menšiu skupinu ako zvyšok populácie a sú neoficiálnymi jazykmi alebo jazyky štátu. Vysvetľovacia správa⁴⁴ obsahuje aj samostatné definície regionálnych a menšinových jazykov. Väčšina občanov kraja používa regionálne jazyky na určitej časti

⁴³ MULTIMEDIAEXPO. *Menšina* [online]. 2013 [cit. 10.02.2023]. Dostupné z: <http://www.multimediaexpo.cz/mecz/index.php/Men%C5%A1ina>

⁴⁴ COE. *Evropská charta regionálních či menšinových jazyků – vysvětlující zpráva*. [online]. [cit. 18.11.2022]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16806d360a>

územia krajiny, naopak menšinové jazyky používajú občania tých krajín, ktoré nie sú sústredené na území určitého štátu. Charta sa vzťahuje aj na tzv. neregionálne jazyky, ktoré sa na území krajiny tradične používajú, ale nemožno ich spájať so žiadnymi jej zvláštnymi oblasťami. Mnoho zmluvných štátov zahŕňa medzi neregionálne jazyky práve rómsky.⁴⁵ Na druhej strane sa charta nevzťahuje na úradné jazyky ani jazyky prisťahovalcov. Jazyky prisťahovalcov sa tu neberú do úvahy, pretože charta si kladie za cieľ chrániť iba tradičné európske jazyky.

V prvom odseku článku 2 sú štáty povinné aplikovať ustanovenia z 2. časti Charty na všetky regionálne alebo menšinové jazyky, ktoré spĺňajú definíciu v článku 1. Druhý odsek článku 2 a článku 3 umožňuje štátom určiť niektoré regionálne alebo menšinové jazyky, aby podliehali podrobnejším pravidlám tretej časti Charty. Akonáhle štát tieto jazyky určí, musí ešte určiť, ktoré časti sa na ktorý jazyk vzťahujú. Tento flexibilný systém umožňuje krajinám zohľadniť rôzne pozície regionálnych alebo menšinových jazykov na ich území.

Druhá časť, tvorená článkom 7, obsahuje iba základné princípy platné pre všetky regionálne alebo menšinové jazyky. Ciele a princípy, na ktorých by štáty mali založiť svoju „politiku, zákonodarstvo a prax“, sú definované, ale formulácia je veľmi vágna. Patria medzi nich napríklad uznanie regionálnych alebo menšinových jazykov ako výrazu kultúrneho bohatstva, podpora regionálnych či menšinových jazykov na ich zachovanie, zabezpečenie dostatočných zdrojov na výučbu regionálnych alebo menšinových jazykov, a tak ďalej. Druhá časť stanovuje zákaz diskriminácie na základe používania regionálnych alebo menšinových jazykov, ktorá ohrozuje ich zachovanie.

Tretia časť Charty tvorí zoznam jednotlivých osobitných ustanovení, z ktorých si štáty musia vybrať aspoň 35 bodov podľa článku 2, z toho aspoň 3 body z každého z článkov 8 a 12 a aspoň jeden bod z každého článku 9, 10, 11 a 13 a tieto vybrané paragrafy sa potom vzťahujú na regionálne alebo menšinové jazyky definované štátom.

⁴⁵ PETRÁŠ, R., H. PETRŮV, H. CH. SCHEU. *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009, s. 312. ISBN 978-80-87284-00-1.

Články 8-14 sa zaoberajú vzdelávaním, súdnictvom, verejnou správou, hromadnými oznamovacími prostriedkami, kultúrnymi aktivitami, hospodárskym a spoločenským životom a cezhraničnou výmenou.

Článok 8 sa zaoberá úpravou výučby predškolského vzdelávania, základného, stredného a vysokého školstva, vzdelávania dospelých a histórie a kultúry, v ktorej sa v oblasti, kde sa tieto jazyky používajú, vyskytujú regionálne alebo menšinové jazyky. postavenie každého jazyka a bez neho by to ovplyvnilo výučbu úradného jazyka krajiny.

Článok 9, ktorý sa zaoberá používaním regionálnych alebo menšinových jazykov v súdnych inštitúciách, je výnimočný, pretože umožňuje používanie týchto jazykov, aj keď ich hovorca môže plne komunikovať v úradnom jazyku. Používanie regionálnych alebo menšinových jazykov v orgánoch verejnej správy a vo verejnej správe upravuje **článok 10** Charty. Výkon práv vyplývajúcich z tohto článku odôvodňuje článok 9 určitým počtom obyvateľov, ktorí používajú regionálne alebo menšinové jazyky.

Prijatím **článku 11** sú štáty povinné spolupracovať pri zriaďovaní rozhlasových staníc, televíznych staníc alebo novín v regionálnych alebo menšinových jazykoch, alebo aspoň zabezpečiť pravidelné vysielenie programov v týchto jazykoch. To všetko pri rešpektovaní princípu nezávislosti a autonómie médií.

Článok 12 sa zaoberá používaním regionálnych alebo menšinových jazykov v kultúrnych aktivitách a kultúrnych priestoroch, a to konkrétne knižnice, videopožičovne, kultúrne centrá, múzeá, archívy, akadémie, divadlá a kiná, ako aj literárna tvorba a filmová produkcia, folklór, formy kultúrneho prejavu, festivaly a kultúrne priemysly, okrem iného vrátane nových technológií. Patria sem napríklad preklady diel vytvorených v regionálnom alebo menšinovom jazyku do iných jazykov a preklady diel vytvorených z iných jazykov do regionálneho alebo menšinového jazyka.

Článok 13, pojednávajúci o hospodárskom a spoločenskom živote, zaväzuje účastníkov zmluvy odstrániť zo svojho právneho poriadku opatrenia, ktoré by nejakým spôsobom obmedzovali užívanie regionálnych alebo menšinových jazykov v hospodárskom a spoločenskom živote (technické dokumenty, vnútorné predpisy spoločnosti, banka, a tak ďalej). **Článok 14** upravuje cezhraničnú výmenu tým, že núti krajiny podporovať

kontakty medzi užívateľmi rovnakého jazyka v rámci už uzavretých dohôd s krajinami, kde sa rovnaký jazyk používa v rovnakej alebo podobnej forme.

Štvrtá časť upravuje mechanizmus sledovania plnenia záväzkov vyplývajúcich z Charty. Tento mechanizmus je založený na krajinách, ktoré zasielajú pravidelné správy generálnemu tajomníkovi Rady Európy. Prvá správa sa musí predložiť do jedného roka od nadobudnutia platnosti Charty v danej krajine a následnej správy každé tri roky. Generálny tajomník odovzdá túto správu Výboru expertov, zloženému z toľkých členov, koľko je zmluvných strán, ktorý bude správu riešiť nielen na jej základe, ale aj na základe informácií prijatých od mimovládnych orgánov, organizácií a spolkov. Odborná komisia následne pripraví vyjadrenia a odporúčania pre ministerskú komisiu, ktorá môže zverejniť stanoviská obsiahnuté v správe.

Piata časť Charty obsahuje záverečné ustanovenia upravujúce platnosť Charty, výzvu európskych krajín, ktoré nie sú členmi Rady na pristúpenie k Charte, činenie výhrad k Charte a ukončenie Charty.

5 RIZIKOVÉ VZŤAHY K PRÍSLUŠNÍKOM NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

Príslušníci národnostných menšín často čelia mnohým rizikám vo vzťahu k majoritnej populácii. Tieto riziká môžu mať mnoho podôb, vrátane diskriminácie, predsudkov a násilia. Pochopenie týchto rizík je zásadné pre podporu sociálnej súdržnosti a budovanie bezpečných a inkluzívnych spoločností.

V súvislosti s problematikou rizikových vzťahov s národnostnými menšinami je dôležité pochopiť, že príslušníci týchto skupín môžu byť vzhľadom na svoje menšinové postavenie vystavení väčšiemu riziku ako ostatní. Môžu totiž zažiť diskrimináciu, marginalizáciu a dokonca násilie kvôli svojej etnickej, kultúrnej alebo jazykovej identite. V mnohých krajinách čelia etnické menšiny vážnym problémom v prístupe k vzdelaniu, zamestnaniu, zdravotnej starostlivosti a ďalším základným službám. Môžu byť tiež predmetom diskriminačných zákonov alebo politík, ktoré obmedzujú ich slobodu prejavu, slobodu združovania a účasť na verejnom živote. Takáto marginalizácia môže viesť k pocitom odcudzenia, frustrácie a hnevu, ktoré sa môžu prejaviť v podobe rôznych politických a sociálnych nepokojov. Diskriminácia je tiež významným rizikom pre príslušníkov národnostných menšín. Môže mať mnoho podôb, vrátane vylúčenia zo zamestnania, vzdelávania a bývania. Diskriminácia môže mať aj podobu nenávisťných prejavov používaných na očierňovanie a dehumanizáciu príslušníkov menšinových skupín. Diskriminácia môže mať pre postihnutých vážne dôsledky, vrátane nízkeho sebavedomia, problémov s duševným zdravím a obmedzených príležitostí.

Jedným z rizík, ktorému čelia príslušníci národnostných menšín, sú predsudky. Predsudok môže mať mnoho podôb, vrátane rasizmu. Predsudky môžu tiež viesť k diskriminácii a násiliu voči príslušníkom menšinových skupín. Môže to mať pre ľudí s postihnutím vážne dôsledky, vrátane obmedzených príležitostí, sociálnej izolácie a problémov s duševným zdravím. Príslušníci etnických menšín môžu byť vystavení riziku fyzického násilia, ale aj verbálneho, trestných činov z nenávisťi a iných foriem zneužívania. Násilie je snáď najväčším rizikom, ktorému čelia príslušníci národnostných menšín. K násiliu môže dochádzať tak u jednotlivcov, ako aj u organizácií, pričom niektorí členovia väčšiny používajú násilie na zastráňovanie a kontrolu príslušníkov

menšinových skupín. Násilie môže mať pre postihnutých vážne následky, vrátane fyzického zranenia, traumy a dokonca smrti. To sa môže stať v rukách jednotlivcov aj inštitúcií, ako sú orgány činné v trestnom konaní, ktoré dané menšiny môžu považovať za hrozbu alebo obťažovanie.. Strach z násilia alebo skutočná skúsenosť s násilím môže vytvoriť atmosféru strachu a neistoty, ktorá môže mať významný vplyv na duševné zdravie a pohodu jednotlivcov a komúní.

Riešenie rizikových vzťahov s príslušníkmi národnostných menšín vyžaduje podporu sociálnej súdržnosti a budovanie bezpečných a inkluzívnych spoločností. To možno dosiahnuť pomocou začlenenia sa, ktoré je nevyhnutné na vytvorenie harmonickej spoločnosti. Je dôležité zabezpečiť, aby príslušníci národnostných menšín boli zahrnutí do všetkých aspektov spoločnosti, vrátane vzdelávania, zamestnania a politiky. Začlenenie je možné dosiahnuť poskytovaním rovnakých príležitostí všetkým členom spoločnosti a oslavou kultúrnej rozmanitosti. Treba tiež zabrániť diskriminácii na všetkých úrovniach. To možno dosiahnuť vytvorením zákonov a politik, ktoré ochránia príslušníkov národnostných menšín pred diskrimináciou.

Dôležité je aj vzdelávanie verejnosti o škodlivých účinkoch diskriminácie a podpora rozmanitosti a začlenenia. Ďalej je nevyhnutný na podporu porozumenia a odstraňovania bariér medzi členmi rôznych komúní dialóg. Je dôležité vytvoriť fórum pre dialóg a povzbudiť členov rôznych komúní, aby sa vzájomne zapojili. To sa dá dosiahnuť napríklad prostredníctvom rôznych komunitných akcií, workshopov a ďalších iniciatív.

S cieľom riešiť tieto riziká a podporovať rovnosť a sociálne začlenenie príslušníkov národnostných menšín je dôležité uznať a rešpektovať ich kultúrnu a jazykovú rozmanitosť a zabezpečiť ochranu a podporu ich ľudských práv. To môže zahŕňať množstvo opatrení, ako je poskytovanie vzdelávacích a pracovných príležitostí, zabezpečenie rovnakého zastúpenia vo verejných inštitúciách a rozhodovacích procesoch a podpora medzikultúrneho dialógu a porozumenia. Zároveň aj vytváranie inkluzívnejšej a spravodlivejšej spoločnosti, ktorá si cení a rešpektuje rozmanitosť, nie je len sociálnou spravodlivosťou, ale aj predpokladom trvalo udržateľného rozvoja a mieru. Identifikáciou a riešením rizík, ktorým čelia etnické menšiny, môžeme vytvoriť udržateľnejšiu a prosperujúcejšiu budúcnosť pre všetkých.

5.1 MEDZINÁRODNÝ DOHOVOR O ODSTRÁNENÍ VŠETKÝCH FORIEM RASOVEJ DISKRIMINÁCIE

Jedným z dokumentov týkajúcich sa menšín je **Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie**, ktorý Organizácia Spojených národov prijala v roku 1965 predovšetkým ako reakciu na vtedy pretrvávajúcu rasovú diskrimináciu v mnohých krajinách sveta.⁴⁶ Ten definuje diskrimináciu presne v prvom odseku svojho prvého článku, zatiaľ čo definícia výslovne zahŕňa diskrimináciu na základe národného alebo etnického pôvodu.⁴⁷ Okrem toho štvrtý odsek toho istého článku umožňuje v určitých prípadoch odôvodniť osobitné štátne opatrenia na zabezpečenie rovnakého výkonu a užívania práv.⁴⁸

Z vyššie uvedených ustanovení je možné vyvodiť, že táto dohoda je dôležitá iba na zabezpečenie účinnej rovnosti národných menšín, ale tiež poskytuje právny základ pre pozitívne opatrenia v ich prospech, ktoré môžu tiež udeliť určité pozitívne práva. Okrem toho sa výbor pre diskrimináciu, najmä aktívny orgán dohovoru, obzvlášť zaujímal o diskrimináciu niektorých menšinových skupín, ako sú Rómovia.⁴⁹

⁴⁶ JANKUV, J. *Medzinárodnoprávna ochrana práv príslušníkov menšín*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 69. ISBN 9788073802103.

⁴⁷ UN. *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*. [online]. 1965 [cit. 27.12.2022]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/660429>.

⁴⁸ Tamtéž

⁴⁹ PETRÁŠ, R., H. PETRŮV, H. CH. SCHEU. *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009, s. 280. ISBN 978-80-87284-00-1.

6 PRÍKLADY DOBREJ A ZLEJ PRAXE

Riešenie trestných činov, ktoré sú páchané z nenávisti, najmä poškodzovanie trestných činov z nenávisti, si vyžaduje značnú škálu rôznych iniciatív. Len malá časť týchto prostriedkov však priamo ovplyvňuje prácu Polície Českej republiky. Aby boli tieto opatrenia úspešné, je nutné, aby sa na nich okrem polície podieľali aj ďalší účastníci. Patrí medzi nich napríklad česká vláda, akademická sféra, inštitúcie verejnej správy alebo rôzne neziskové organizácie.

Napriek tomu má polícia sama o sebe ústrednú a nezastupiteľnú úlohu v celom procese potierania zločinov z nenávisti. Vzhľadom na to, že polícia má postavenie bezpečnostných zložiek štátu, je kľúčovým faktorom pri odhaľovaní, dolapení a vyšetrovaní tejto trestnej činnosti. Činnosť policajného útvaru má potom významný vplyv na výsledky trestnej veci, najmä na rozhodovací proces, pretože prokuratúra vychádza pri stíhaní z výsledkov policajnej práce, najmä z množstva dôkazov, na zhromaždené informácie, a preto tieto závery berie do úvahy aj samotný súd, ktorý vo veci neskôr rozhoduje.

Aby však policajná práca dosiahla tento stav, musia byť jednotliví úradníci schopní spojiť svoje schopnosti a ochotu do takejto trestnej činnosti zasahovať. To možno dosiahnuť, ak policajti vymenovaní do polície okrem rozpoznania motívu nenávisti dostatočne poznajú tak pojem trestných činov z nenávisti, ako aj platnú legislatívu. Okrem toho by mali mať vlastné skúsenosti v tejto veci a zodpovedajúcu metodiku alebo rôzne vzdelávacie programy.⁵⁰

Polícia Českej republiky by sa okrem špecializácie na trestné činy z nenávisti mala v rámci prípravnej trestnej činnosti zásadne riadiť základnými princípmi právneho poriadku Českej republiky. Tieto základné zásady sa prelínajú s každodennou činnosťou polície a každý policajt musí tieto zásady nielen poznať, ale aj sa nimi riadiť a

⁵⁰ WALACH, V. a kolektív. *Návrhy policistů na zlepšení postihování trestných činů z nenávisti*. Policejní akademie České republiky, 2021, s. 7 - 8. ISSN: 1801-8211.

rešpektovať, a to predovšetkým z právneho, ale aj etického či mravného hľadiska. Týmito princípmi sú predovšetkým princíp etnickej neutrality a princíp kogentného práva.

Podľa princípu etnickej neutrality je jednou z najdôležitejších úloh Polície Českej republiky, ako súčasti bezpečnostných zborov a výkonnej moci krajiny, zabezpečovať vnútornú bezpečnosť a verejný poriadok krajiny, a keďže polícia je založená na rovnosti všetkých, bez ohľadu na etnickú, rasovú, národnostnú, jazykovú a náboženskú príslušnosť, všetci policajti musia zachovávať zásadne neutrálny postoj a neutrálne postavenie pri výkone svojej právomoci, bez ohľadu na to, či sa jedná o väčšinu alebo menšinu. Policajti pritom musia ku každému prípadu pristupovať individuálne.

Princíp kogentnej povahy zákona v praxi znamená, že všetka policajná činnosť musí byť vykonávaná v medziach zákona a na základe zákona. Úlohy a právomoci polície upravuje najmä zákon o polícii Českej republiky č. 273/2008 Zb. Polícia tento všeobecný princíp aplikuje aj na menšiny a menšiny ako také. Práca polície sa však riadi zásadami, ktoré nie sú iba odvodené z právneho poriadku, ale vychádzajú aj zo všeobecných zásad, teda zásad dôležitosti a účinnosti. Úloha polície je predovšetkým reprezentatívna, ochranná, represívna a v konečnom dôsledku preventívna.

Reprezentatívna úloha nevyplýva z práva, ale z povahy policajnej práce, ktorá je zásadne náplňou odboru. Polícia by teda mala fungovať ako akýsi prvý kontakt so štátnym orgánom, čo však môže viesť k situáciám, kedy polícia rieši problémy mimo svojej pôsobnosti. Pri rokovaníach s menšinami to môže byť oveľa častejší jav, pretože pre príslušníkov národnostných menšín môže byť problematické orientovať sa v národnom právnom poriadku. Úloha reprezentácie teda vedie k úlohe informácie. Hoci náplň práce polície neobsahuje poskytovanie informácií, nie je to v rozpore so zákonom a poskytovanie relevantných informácií môže v mnohých prípadoch pozitívne ovplyvniť riešený problém.

Pokiaľ ide o **ochrannú úlohu**, povinnosťou polície je chrániť oprávnené záujmy každého, či je príslušníkom väčšinovej alebo menšinovej spoločnosti. Tu treba poznamenať, že to je samozrejmé pre väčšinu, ale často nie pre menšinu.

Polícia má v **sankčnej úlohe** povinnosť postihovať všetky porušenia smerujúce ku konceptu rovnakého multikultúrneho spolužitia, to znamená dodržiavanie zásady rovnosti. Zodpovednosť za trest však nenáleží len polícii, ale aj ďalším štátnym inštitúciám.

Ak ide o **preventívnu úlohu**, okrem sankčnej povinnosti by polícia mala rozvíjať svoju činnosť smerom k aktívnej pomoci, najmä prevencii, výchove a vzdelávaniu.⁵¹

Okrem toho boli vo všetkých oblastiach vytvorené zodpovedajúce štandardy policajnej práce na dosiahnutie čo najužšej a najúčinnnejšej spolupráce so zástupcami rôznych menšinových skupín pri zavádzaní rovnakého prístupu a rešpektu k polícii. Okrem transparentnosti policajnej práce a antidiskriminačných postupov je kladený dôraz aj na prevenciu kriminality v rámci menšinových skupín a v neposlednom rade na spoluprácu so samosprávou a občianskym sektorom.⁵²

6.1 AKO LEPŠIE PRACOVAŤ S PRÍSLUŠNÍKMI NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

V dnešnom globalizovanom svete je spolupráca s ľuďmi z rôznych kultúr stále bežnejšia. Ľudia patriaci k národnostným menšinám tvoria významnú časť pracovnej sily a je dôležité pochopiť, ako s nimi efektívne pracovať. Rozhodne to, že je veľa menšín diskriminovaných, vôbec nepomáha. Ľudia by si mali uvedomiť, ako byť lepší a nápomocní voči ostatným.

Prvým krokom k lepšej práci s ľuďmi patriacimi k národnostným menšinám je pochopenie toho, kto sú. Národnostná menšina je skupina ľudí, ktorí zdieľajú určité kultúrne, jazykové a historické charakteristiky, ktoré sa líšia od väčšiny ich krajiny. Príklady etnických menšín zahŕňajú Rómov v Európe, Afroameričanov v Spojených štátoch a Maoriovia na Novom Zélande.

⁵¹ SCHEU, H. CH., R. PETRÁŠ a J. VÍŠEK. *Metodika k výuce práv menšín na stredných školách zaměřených na veřejnou správu a policii*. Praha, 2020, s. 10-12.

⁵² MVČR. *Práce policie ve vztahu k menšinám*. [online]. 2023 [cit. 02.01.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/prace-policie-ve-vztahu-k-mensinam>

Jedným z najdôležitejších aspektov pri práci s ľuďmi patriacimi k etnickým menšinám je rešpektovanie ich kultúrnych odlišností. Všetko od ich jazyka po ich zvyky a tradície môže byť iné, než na čo je človek zvyknutý. Je dôležité byť otvorený a ochotný učiť sa o ich kultúre. Pri práci s príslušníkmi národnostných menšín je dôležitá efektívna komunikácia. Jazykové bariéry sťažujú komunikáciu, ale existujú spôsoby, ako ich prekonať. Pokiaľ je to možné, je dobré sa naučiť niekoľko základných fráz v ich jazyku, aby sa im ukázala snaha. Ak je jazyk hlavnou bariérou, vtedy je na mieste zavolať tlmočníka.

Dôležité je tiež vyhýbať sa stereotypom. Stereotyp nastáva, keď všetci v určitej skupine konajú alebo myslia rovnakým spôsobom. Nielen, že je to neúčinné, môže to tiež poškodiť pracovné vzťahy. Namiesto toho by sa malo zamerať na individuálne rozdiely a snažiť sa spoznať každého človeka ako jednotlivca. Začlenenie je zásadné pri práci s ľuďmi z etnických menšín. Je dôležité zabezpečiť, aby sa každý cítil vážený a súčasťou skupiny. To možno dosiahnuť zapojením všetkých do rozhodovacieho procesu, poskytovaním prestávok a príležitostí na prípravu a zlepšovanie a oslavami spoločenských udalostí.

Ďalším problémom, ktorý môže nastať pri práci s ľuďmi z etnických menšín, sú predsudky. Predsudok je, keď má niekto sklon alebo preferenciu voči určitej skupine jedincov alebo proti nej. Je potrebné pokúsiť sa ich prekonať. To možno dosiahnuť premyslením o svojom presvedčení a je tiež potrebné byť otvorený učeniu.

Čo sa týka Rómov v Európe, nie všetci majú iba základné vzdelanie, takže dostať sa na rôzne vyššie pozície by mala byť v podstate hračka. Nakoľko túto menšinu ľudia majú tendenciu ľahko odsúdiť kvôli ich pôvodu a vzhľadu, nemajú možnosť ani normálnej práce. Pozícia, ktorú jednotlivci získajú na trhu práce je jedným z najdôležitejších faktorov, ktoré im pomáhajú integrovať sa do sociálnej štruktúry. Vylúčenie z trhu práce trpiacich veľkým počtom členov rómskej menšiny je často hlavným zdrojom chudoby a nakoniec znamená vylúčenie životnej úrovne a životných príležitostí vo väčšinovej spoločnosti. Aj keď vysoká miera nezamestnanosti je pre väčšinu rómskych menšín hlavným problémom, obyvatelia segregovaných rómskych osád sú mimoriadne znevýhodnení, pretože ich pracovné príležitosti sa zvyčajne obmedzujú na sezónnu a neformálnu prácu. Rómske ženy sú v obzvlášť nepriaznivej situácii a podľa pohlavia na ich pracovnom trhu je tiež ťažká diskriminácia.

Jedným z hlavných dôvodov vysokej nezamestnanosti je okrem nízkej úrovne vzdelania a kvalifikácie skrytá diskriminácia zamestnávateľov. Nepriame údaje ukazujú, že tento jav sa v spoločnosti rozširuje a má veľmi negatívny vplyv na životnú úroveň a možnosť integrácie členov rómskej menšiny. Problém diskriminácie rómskej menšiny na trhu práce je právne regulovaný. Každý má predsa právo na prácu, bez ohľadu na to, akého je pohlavia, rasy, farby pleti, majetku, národného alebo sociálneho pôvodu, príslušnosti k národnostnej alebo etnickej skupine, náboženstva, viery, rodu, politického či iného zmýšľania, či iného postavenia. Rómska komunita čelí problémom aj vo svojich spoločenských kruhoch. Často sú vylúčení z bežných sociálnych aktivít, čo im sťažuje začlenenie sa do spoločnosti. Toto sociálne vylúčenie vedie k nedostatočnej participácii na rozhodovaní, čo ďalej udržuje ich marginalizáciu.

Diskriminácia je na trhu práce veľmi zložitá aj preto, že zamestnávatelia môžu skrývať diskriminačné praktiky z iných, často legitímnych dôvodov, aby neakceptovali uchádzačov o zamestnanie. Krajiny EÚ tiež ukazujú, že pracovné vzťahy sú oblasťou, v ktorej je veľmi ťažké dokázať diskrimináciu. Podľa právnych predpisov o protidiskriminácii sa nezamestnanosť nepovažuje za príčinu diskriminácie a nerovnomerného zaobchádzania, ale niekedy sa v praxi stáva. Stigmatizácia nezamestnanosti sa prejavuje v očakávaní nižších vlastností a to osobných a profesionálnych a pripisuje neopodstatnené vlastnosti, čiže stereotypy.

Riešiť problém nepriaznivého postavenia Rómov na trhu práce sa dá odstránením nasledujúcich faktorov, ako je aj skrytá diskriminácia rómskej väčšiny zamestnávateľmi. Dôvodom je ich povest' nespoľahlivých zamestnancov bez pracovnej etiky, disciplíny a motivácie. Rómovia sú vždy poslední v pomyselnéj rade uchádzačov, ak ide o výber do zamestnania. V ideálnom prípade im treba vybudovať povest' poukázaním na príklady dobrej práce, ktorú vykonali v minulosti. Ďalej stále klesajúca úroveň vzdelávania a klasifikácie a ako posledný faktor možno vnímať zlé bývanie, životné podmienky a neuspokojivé zdravie. Okrem toho, že sú stiesnení v rómskych bytoch, sú často tieto obydlia nehygienické, a úplne neuspokojivé. To má významný vplyv na zdravie obyvateľov takýchto bytov. Práca s príslušníkmi národnostných menšín je obohacujúca, ale aj náročná. Rešpektovaním kultúrnych rozdielov, efektívnou komunikáciou, vyhýbaním sa stereotypom, inkluzívnym prístupom a pochopením predsudkov je možné

vytvoriť pozitívne pracovné prostredie pre všetkých. Treba si pamätať, že každý je iný. Prijatím týchto rozdielov sa dá vytvoriť rôznorodé a inkluzívne pracovisko, z ktorého budú mať prospech všetci.

ZÁVER

Česká republika, podobne ako mnohé iné krajiny, má za sebou históriu boja proti právam menšín. Hoci krajina urobila významný pokrok, stále existujú problémy, ktoré treba riešiť. Cieľom tejto práce bolo teoreticky skúmať vývoj národnostných menšín v Českej republike. Vzhľadom k tomu čo sa deje vo svete, je táto problematika stále viac než aktuálna. Samozrejme, okrem ukrajinskej menšiny, ktorá je aktuálne najviac riešená, sú aj iné, ktorým sa nedostáva spravodlivosti.

Práca mala za úlohu najprv popísať základné pojmy, ako sú napríklad národnostné menšiny a diskriminácia. Taktiež venuje priestor konkrétnym menšinám a to najmä slovenskej a rómskej. Rómska menšina je špecifická a veľakrát diskriminovaná, načo autorka tejto práce chcela poukázať. Väčšou spoločnosťou je vnímaná ako jedna z najviac problematických menšín v Českej republike. V tejto práci sa bližšie poukázalo aj nato, že rómskej menšine nie je dopriane také vzdelanie, na aké má právo každý z nás. Aj napriek tomu, že sa o tom vie už dlhodobo, zas tak veľa sa toho za tie roky nezmenilo a stále bude táto menšina odsudzovaná, kvôli čomu nemajú ani občania tejto národnosti možnosť plnohodnotnej šance na prácu. O to viac, že mnohí prichádzajú z rodín, kde sa po väčšine času spisovný jazyk nevyužíva a tým pádom môžu mať problém aj so začlenením v spoločnosti.

Zároveň sú predstavené rozličné témy, ktoré hrajú veľkú rolu v právach menšín Českej republiky tak ako aj rôzne inštitúcie v rámci ochrany národnostných menšín. Ako napríklad polícia Českej republiky, ktorá musí chápať rôzne kultúry a konať v záujme spravodlivosti, čo je súčasťou ich práce. Takisto sa musia zbaviť rôznych predsudkov, ktoré majú. Možno povedať, že nech je právna úprava ochrany menšín akokoľvek dobrá, ide iba o časť vzťahu medzi národným štátom a menšinou, ktorý je ovplyvnený ďalšími faktormi, ako sú sociálne a ekonomické, ale aj politické. Práva menšín sú podstatné pre uchovanie identity príslušníkov menšín, ako aj pre slobodu, ktorú by mal mať každý pri rozhodovaní o svojej identite. Minimálnou podmienkou na dosiahnutie tohto cieľa sa zdá byť adekvátna ústavná ochrana práv národnostných menšín. Ústavné a zákonné ustanovenia sú z hľadiska práv národnostných menšín dôležité, ale nestačia. Dôležitý je

aj vzťah medzi väčšinovou a menšinovou populáciou. Ich spolužitie sa musí niesť v duchu vzájomného prijatia, rešpektu a tolerancie.

Na záver možno dodať, že práva menšín sú v Českej republike zložitou a kontroverznou otázkou. Hoci krajina výrazne pokročila v ochrane práv menšinových skupín, stále existujú problémy, ktoré treba vyriešiť. Je potrebné urobiť viac, aby sa zabezpečila úplná ochrana a dodržiavanie práv menšín. Najväčšou výzvou je stále postoj niektorých príslušníkov väčšinového obyvateľstva k menšinovým skupinám, ktorý môže viesť k diskriminácii a vylúčeniu. Okrem toho existujú obavy týkajúce sa implementácie a presadzovania zákonov a politík týkajúcich sa práv menšín. V budúcnosti je dôležité, aby Česká republika naďalej uprednostňovala ochranu práv menšín a zároveň riešila sociálne postoje a štrukturálne bariéry, ktoré pretrvávajú v dôsledku diskriminácie a vylúčenia. Len spoluprácou môže Česká republika zabezpečiť, aby všetci jej občania bez ohľadu na etnický alebo kultúrny pôvod mali rovnaké práva a príležitosti.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

Zoznam použitých českých zdrojov

BUDILOVÁ L. a T. HIRT. *Policista v multikulturním prostředí, Informační manuál pro Policii České republiky*. Praha, 2005. ISBN 80-903510-1-8.

JANKUV, J. *Medzinárodnoprávna ochrana práv príslušníkov menšín*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 9788073802103.

GERLOCH, A., J. HŘEBEJK a V. ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky: základy českého ústavního práva*. Praha: Prospektrum, 1994. ISBN 80-85431-85-8.

PETRÁŠ, R., H. PETRŮV, H. CH. SCHEU. *Menšiny a právo v České republice*. Praha: Auditorium, 2009. ISBN 978-80-87284-00-1.

PETRÁŠ, R. *Menšiny v meziválečném Československu*, Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1639-1.

SCHEU, H. CH., R. PETRÁŠ a J. VÍŠEK. *Metodika k výuce práv menšin na středních školách zaměřených na veřejnou správu a policii*. Praha, 2020.

SCHEU, H. CH. *Ochrana národnostních menšin podle mezinárodního práva*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-632-5.

WALACH, V. a kolektiv. *Návrhy policistů na zlepšení postihování trestných činů z nenávisťi*. Policejní akademie České republiky, 2021. ISSN: 1801-8211.

Zoznam použitých zahraničných zdrojov

WELLER, M. *Universal minority rights: A commentary on the jurisprudence of international courts and treaty bodies*. Oxford: Oxford University Press, 2007. ISBN 9780199208517.

Zoznam použitých internetových zdrojov

ACFC. *Commentary on the Effective Participation of Persons belonging to National Minorities in Cultural, Social and Economic Life and in Public Affairs*. [online]. 2008 [cit. 8.12.2022]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800bc7e8>

ACFC. *Twelfth Activity Report (covering the period from 1 June 2018 to 31 May 2020)*. [online]. 2020, s. 14-15 [cit. 8.12.2022]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/12th-acfc-biennial-activity-report-enfinal/1680a07db8>

AI. *Amnesty International*. [online]. 2022 [cit. 18.09.2022]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/zprava/4094/undefined>

AI. *Všeobecná deklaráce lidských práv*. [online]. 2023 [cit. 08.03.2023]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/hnuti/zakladni-dokumenty-k-lidskym-pravum/vseobecna-deklarace-lidskych-prav>

BusinessINFO. *Právní předpisy a smlouvy ve Sbírce zákonů*. [online]. 2021 [cit. 18.09.2022]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/clanky/pravni-predpisy-a-smlouvy-ve-sbirce-zakonu-cr-32-tyden-2021-castka-130-131-sb/>

COE. *Evropská charta regionálních či menšinových jazyků – vysvětlující zpráva*. [online]. [cit. 18.11.2022]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16806d360a>

CULTURE. *Rámcový dohovor o ochrane národnostných menšín*. [online]. 2020 [cit. 12.12.2022]. Dostupné z: https://www.culture.gov.sk/wp-content/uploads/2020/02/Ramcovy_dohovor_o_ochrane_narodnostnych_mensin.pdf

CZSO. *Obyvatel'stvo podľa národnosti*. [online]. 2021 [cit. 07.02.2023]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/narodnost>

CZSO. *Slovenská národnost na území ČR* [online]. 2023 [cit. 18.02.2023]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/slovenska_narodnost

HRC. *CCPR General Comment No. 23: Article 27 (Rights of Minorities)*. [online]. 1994 [cit. 18.09.2022]. Dostupné z: <https://undocs.org/en/CCPR/C/21/Rev.1/Add.5>, bod 7

MAREŠOVÁ, J. *Počet cizinců v Česku atakuje hranici 600 tisíc*. [online]. 2021 [cit. 10.02.2023]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2021/04/07/pocet-cizincu-v-cesku-atakuje-hranici-600-tisic>

MULTIMEDIAEXPO. *Druhy menšin*. [online]. 2013 [cit. 07.02.2023]. Dostupné z: <http://www.multimediaexpo.cz/mmecz/index.php/Men%C5%A1ina>

MULTIMEDIAEXPO. *Menšina* [online]. 2013 [cit. 10.02.2023]. Dostupné z: <http://www.multimediaexpo.cz/mmecz/index.php/Men%C5%A1ina>

MVČR. *Práce policie ve vztahu k menšinám*. [online]. 2023 [cit. 02.01.2023]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/prace-policie-ve-vztahu-k-mensinam>

OSN. *Charta OSN a Statut mezinárodního soudního dvora*. [online]. 2020, s. 11 [cit. 10.06.2022]. Dostupné z: <https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/07/Charta-OSN-2019.pdf>

PSP. *Listina základních práv a svobod*. [online]. 1993 [cit. 27.02.2023]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

TURBO. *Ústavní pořádek ČR*. [online]. 2023 [cit. 18.10.2022]. Dostupné z: <https://turbo.cdv.tul.cz/mod/book/view.php?id=5960>

UN. *International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*. [online]. 1965 [cit. 27.12.2022]. Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/660429>.

UN. *Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant*. [online]. 2004 [cit. 02.03.2023]. Dostupné z: <https://daccess-ods.un.org/tmp/8213375.80680847.html>

UN. *Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights*. [online]. 1966 [cit. 8.11.2022]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPCCPR1.aspx>

UN. *Human Rights Committee (HRC), CCPR General Comment No. 18: Non-discrimination*. [online]. 1989 [cit. 15.12.2022]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/453883fa8.html>

VLÁDA. *Národnostní menšiny*. [online]. 2023 [cit. 10.01.2023]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/narodnostni-mensiny---uvod-1361/>

VLÁDA. *Rada vlády pro národnostní menšiny*. [online]. 2023 [cit. 27.09.2022]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/>

ZÁKONYPROLIDI. Sdělení č. 96/1998 Sb., ze dne 30.04.1998. *Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Rámcové úmluvy o ochraně národnostních menšin*. In: Sběrka zákonů České republiky, 1998. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-96>

ZÁKONYPROLIDI. Vyhláška č. 120/1976 Sb. ze dne: 10.05.1976. *Vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech*. In: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1976-120>.

ZÁKONYPROLIDI. Zákon č. 198/2009 Sb., ze dne 23.04.2008 *Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)*. In: Sběrka zákonů České republiky, 2008. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-198>

ZÁKONYPROLIDI. Zákon č. 273/2001 Sb. ze dne 02.08.2001 *Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů*. In: Sběrka zákonů České republiky, 2001. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273>

ZOZNAM SKRATIEK

Čl.	článok
ČR	Česká republika
EÚ	Európska únia
OSN	Organizácia spojených národov
KBSE	Konferencia o bezpečnosti a spolupráci v Európe
MPOPP/Pakt	Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach
PČR	Policie České republiky
Sb.	Sbírka zákonů
Rámcový dohovor	Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín

ZOZNAM OBRÁZKOV

Zoznam obrázkov

Obrázok 1: Obyvateľstvo podľa národnosti	10
Obrázok 2: Obyvateľstvo podľa vybraných národností.....	11
Obrázok 3: Vývoj podielu slovenskej národnosti na počet obyvateľov ČR v období 1921-2001 (v %)	19

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Veronika Krbaťová

Obor: Medzinárodné vzťahy a diplomácia

Forma štúdia: kombinovaná

Názov práce: Práva menšín v Českej republike

Rok: 2023

Počet strán textu bez príloh: 42

Počet titulov českých použitých zdrojov: 8

Počet titulov zahraničných použitých zdrojov: 1

Počet internetových zdrojov: 27

Vedúci práce: Mgr. Jiří Víšek Ph.D.